95c

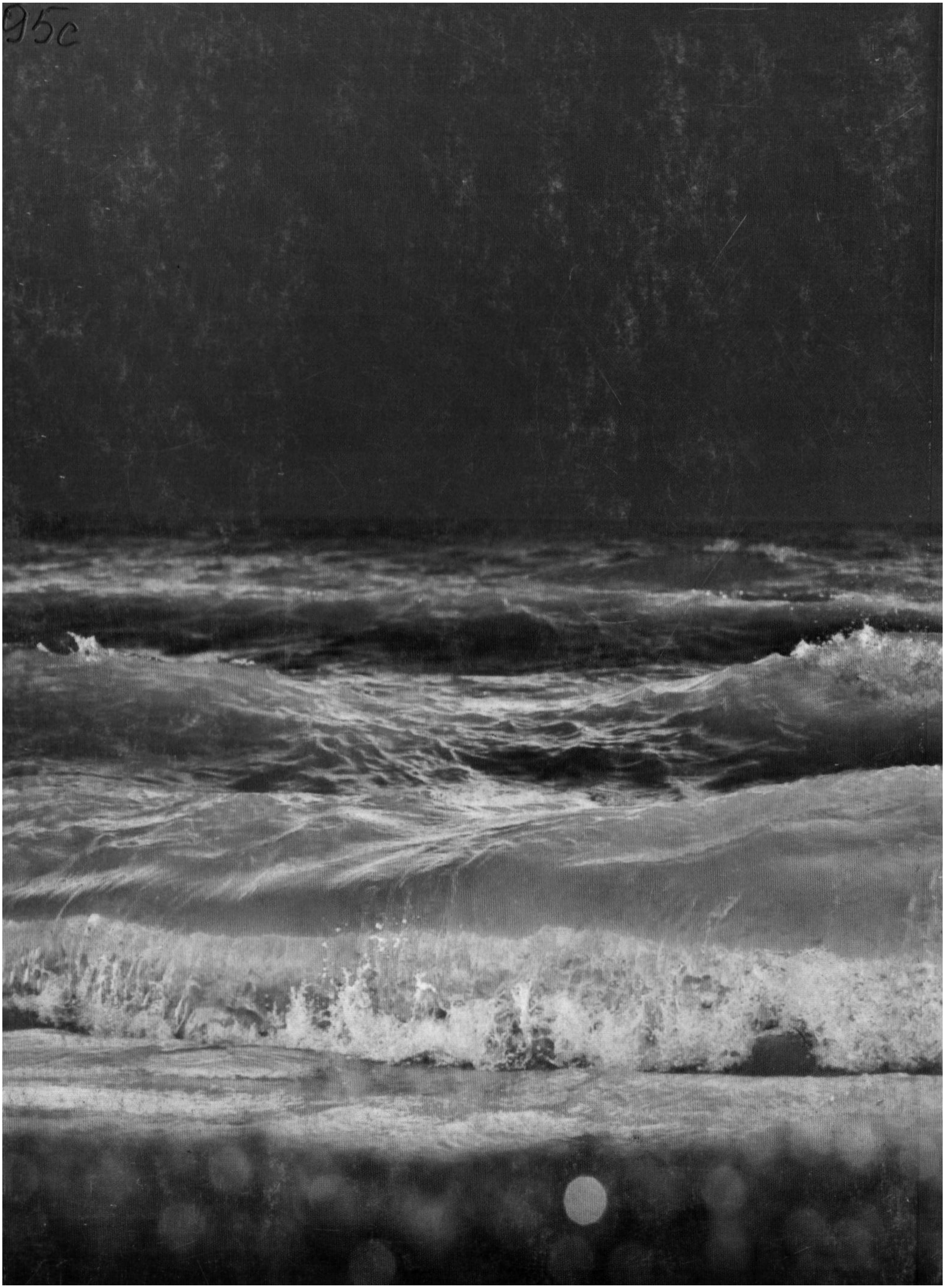

Эгембери Эрматов

ИСФАЙРАМ АВАЗИ

84Кн7
Э 80

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИНЕ КАРАШТУУ
МАМЛЕКЕТТИК ТИЛ БОЮНЧА УЛУТТУК КОМИССИЯ

Эгемберди Эрматов

ИСФАЙРАМ АВАЗИ

(шиерлар, рубайилар, поэма)

Бишкек 2016

Чаткал районундагы борбордук
китепканасы
Инв. № 9216

УДК 821.51
ББК 84 Ки 7-5
Э 80

Которгон **Мәмәтбақиев Абдуләзиз**

Эрматов Э.
Э 80 **Исфайрам авази.** – Б.: 2016. – 132 б.

ISBN 978-9967-468-74-0

Қирғиз хәлиқ шаири Эгемберди Эрматовниң бу китавида тәбиәткә, турмушқа болған көз қарашлар философиалык ой-пикирләр билән баян қилинған китап оқарманларниң кәнри жамаәтчилигигә бегишланди.

ISBN 978-9967-468-74-0

© Э. Эрматов, 2016.
© Кыргыз Республикасынын
Президентине караштуу
Мамлекеттик тил боюнча улуттук
комиссия, 2016

ЭГЕМБЕРДИ ЭРМАТОВНИҢ «СӘККИЗЛИК» ЛИРИ һӘҚҚИДӘ

Йәттә томлуқ әсәрләрниң автори, қиргизстан хәлиқ шаири. Бәлгүлүк жәмийәт әрбаби Эгемберди Эрматовниң бир қисим Шиерлири уйғур тилиға тәржимә қилинди. «Сәккизликләр», «Робайилар» вә башқа, Шиери түрмәкләрдин тәшкил тапти. «Исфайрам авази» намида атилип биринчи қетим уйғур оқарманлириға һавалә қилинмақта. Ишинимизки, китапханилиримизниң Шиерийәт чүшәнчилирини кеңәйтип һәмдә чоңкур-лаштуруп иҗадийәтлиригә чоң һәссиләрни қошиду.

Китапниң «Исфайрам авази» дәп атилишиму сүнъйи һалда әмәс, тәбийи берилди:

Шиер язсам бойида Исфайрамниң,
Үн чиқти: «Бу Шиерни нәдин алдиң?»
– Сәндин алдим – дегәндә – мән дәрияға –
Тийлип чүштим үстидин йоған ташниң.

– Өмүрниму «Исфайрам» алдин сәндин.
Пакликниму «Исфайрам» алдим сәндин!
Алдимғу йәнә сәндин ғәзәлниму.
Ейтмиған буни бурун әпу әткин! –

дәп шаир өзи язғинидәк жушкун талантни, Отлуқ илһамни, Мана шу есил дәрияниң сүзүк ақ көвүклиридин, ташларға урулғанда чачириған мәривайит үнчилиридин алғанлиғини алаһидә иссиқ муһәббәт, Тәвринишләрдә баян қилип турмамду.

«Сәккизлик»ләрни оқиғанда. Шаирниң җан дунясиниң, һис-туйғулириниң, қушлардик сайрап, дәрияниң шақирап аққан муқам-садалиридәк – авазидәк долқунуп қайнап, вә униң әтираплиридики һәйвәлик тағ

бостанлиқлириниң жилвә қилип яшнап турғанлиқлирини бирдинла сезәләймиз. Бу шаир ижадийитиниң бәхти һәм тәхти болған «кәккизлик» ләрниң роһи күч-қувити мана шуниңда! «тәбиәт инсан әқил-параситиниң кан-байлиғи» – дәп данилар бикардинла йетқан әмәсдә...

Шиерларни баһалаш йәни уни еқил таразисида тартиш наһайтиму зор данишмәнлиқни тәләп қилиду. Бу көрингәнниң қолидин келевәрмәйду. Орус хәлқиниң улуқ тәнқитчиси В. Г. Белинский мундақ бир данилиқни ейтқан. Буни шиерийәткә баһа қоюшниң «қил таразиси» дәп һесаплисақ задила хаталашмаймиз:

«Поэзийә – сәнъәтниң әң үстүнки балдиғи... поэзийә адәмниң әркин сөз еқими билән ипадилидинғанлиқдин, униңда үнму, сүрәтту йәнә һәм данилиқ рошән ейтилған һес-туйғулар бар. Шу сәвәптин сәнъәтниң барлиқ елементлири поэзийәдә байқилиду. У һәр бир сәнъәтниң йәккә-йәккә әмәллирини биридин бирини бөлүп қараштурмай бирдәк пайдалиниду... Поэзия бир туташ сәнъәт. Униң уйутқиси болуп һесаплиниду. Йәнә уни барлиқ тәрәптин өз бойиға сиңдүрүп, барлиқ артиқчулуқлирни намайиш қилиду».

«Поэзийә сиритқи тәрәптә идийә мазмунини әмәлгә ашуриду. Кири йоқ рошән, пластикилиқ образлар билән роһи дуняни бағлаштуриду. Буниңда барлиқ ички сезим сиртқа толуқ йейилиду. Шундақ қилип бу икки тәрәпниң һәр иккисидә – ички йәнә сиритқи – биридин бири өзгичә бөлүнүп көринмәйду. Иккиси түздин-түз бирикип өзи билән болуп турған бәлгүлүк бир һәқиқәтни-вақиәликни көрситиду, бу жайда шаир көзгә көринмәйду; рошән – пластикилиқ дуния өзидин өзи қанат қақиду, шундақ қилип шаир, өзлигидин болған нәрсини пәқәтла һикайә қилғучи болуп санилиду бу эпикалиқ поэзия» (талланма әсәрләр. «Казақниң бирләшкән мәмликәтлик басмиси. Алмута – 1948-ж. 2-бәт).

В. Г. Белинскиниң бу данилиқ сөзлирини язғанлиғимизда икки мәхсәтни алдимизға қойиватқанлиғимизни йошурмаймиз. Биринчиси: шиер язидиғанлар буни билиши вә чоңкур теги-тәтигә йетиши керәк. Шиерлар йезишта билим, талант болмиса аварә бөлушиниң задила пайдиси йоқ. Шиер язимән дәп қиммәт өмүрни шамалға учурмисун – демәкчимиз.

Иккинчидин биз «сәккизлик»ләргә баһа бериште сөз тапалмай қийнилип турғанда улуқ тәнқитчиниң язғанлири әскә чүшүп униң китавини варақлиғинимизниң өзиму бәлгүлүк шаирниң ижайетигә йоқури баһа бәргәнлигимиз сезилип турмамду? Шуниңдин биз китап муәллиплиригә «Сәккизлик»ләрни тәпсили оқусила бизниң ейтқан хуласилиримизға толуқ қошулғанлиқ билдүрдиғанлиғиға камил ишәнчидимиз.

Атағлиқ дағистан шаири Рәсул Ғамзатов «Сәккизлик» ләр язған мутәпәккур әдип. «сәккизлик»ләр тоғрисида «сәккиз сәп» язғинини язмисақ болмас:

«Сәккиз сәпләр сәккиз юли шиерниң,
Сәккиз дәрия долқуп аққан тағлардин.
Йәрдә жирақ, деңиз жирақ жүгрәңлар:
Тез тепиңлар кәң бағрини деңизниң.

Сәккиз қурлар – сәккиз юли шиерниң,
Тағ өлкидә туғулған сәккиз яш бала.
Бар бурчини айлиниңла аләмниң,
Тағлиқ бөкләр башларда» болсун даима.

Биз бәлгүлүк шаир Э. Эрматовниң келәчәкдә «Сәккизлик»лири түркий хәлиқлириниң тилида Өлкиләрни «арилайдиғанлиғиған» гуман-шүбһимиз йоқ.

Шаирниң шиерлири көп қирлиқ һәм көп сирлиқ, қәдимки заманлар, һазирқи, көләчәк заманларға ой-пи-

кирләр жүгәртип толғиниду. Кишиләргә тарихи образлар арқилиқ пән-нәсиһәт ейтқанда бәкму тәсрлик екәнлигини билгән. Мисалға төвәндики сәккизлигин оқайли:

«Өлгәндә еп кәтмидим һеч нәрсини».
Әслигин Искәндәрниң бу сөзини.
Қәдир-пәрқин, һәққини йәқсән қилдиң,
Немишкә жанталишип бирсениңки?

Өмүрни әтә келәр ойланмидиң?
Дуняни мәңгүлүк дәп яки билдиң?
һәқлиққә дәл әмәс дәп ейтқанлири,
Саналдиму сән үчүн Искәндәрдиң?!

Шаир Эгембәрди Эрматов муһәббәт темисидиму қуруқ сөзләрни тәрғип қилмайду. Түркий хәлиқлиридә ривайәткә айланған «Ашиқ – мәшуқиларниң» тарихлирини тәсвирләйду:

Көпкә болдум Әрәпләр вәтинидә,
Есимгә «Мәжнун» чүшти кетәримдә.
«Ләйли» дегән үн чиқип яңрап кәтти,
Жиракдики қирларниң жәйнигидә.

Икки ашиқ сүйгүси болди дастан,
Бийитларға толуп кәтти зимин, асман.
Ләйли чиқти яғлиғин пулаңлитип,
Билинди житим қуштәк түндә ушқан...

Биз шаирниң қайси бир шиерлирини оқимайли йеңи ой-пикирләр йеңи муқам-күйләр, йеңи сүрәтләрни гувачиси болуп туримиз. Шуниң үчүн жүрәктин чиққан шиерлар бирдинла жүрәклердин орун алиду.

Шаир өзи яшаваткан дәвирдики һалал билән һарамлиқни, тоғри вилән оғурлуқни, яхши билән яманлиқни, диһқәт-етиваридин сиритта қалдурғини йоқ,

өз заманисиға һәққани пикир ейтмиган шаир. Шаир болуп һесапланмайду! Шаир Эгемберди болса имансизлар билән тапан тирәп күрәш-жәң қилди:

Тили билән буғдайни қориғанлар,
Сир билдүрмәй әлниң мүлкүн булиғанлар.
Жанап болуп аримизда баш көтәрди,
Тәпсәлди имани бар есил жанлар.

Халислиғиң қаякта қайран қирғиз,
Халис юлдин алдинип тайған қирғиз?
Йезанда ашлиқлириң терилмастин
һарақ билән оғланған сайран қирғиз.

* * *

Парә алған барлиғи гирәләшти,
Таваклишип, мундишип тиләкләшти,
Айландиғу қирғизнин палваниға,
Бирин бири харжилап ярдәмләшти.

«Пара алған жинайәт жуйумиз»,– дәп,
Қолға чүшсә терисин сойимиз» дәп.
Қурғақ сөзләр қаплиди өлкимизни,
Саясәттин яралған сойқулуқ гәп...

Инсапсизларниң жүригигә санчилған хәнжәр, нәйзидәк, көкригигә урулған қиличдәк бу сөзләрни оқиғанда кимләр тәврәнмәйду? Шаирға кимләр алқиш ейтмайду? Биз талантлиқ шаирға иждадийәттә йәниму зор мувапиқийәтләр тиләймиз.

Абдуләзиз Мәмәтбақиев,
Абдилда Қарасартов.
02. 10. 2014.

АПАМҒА ХӘТ

(нахша тексти)

Музикисы: Асқар Қарабаевниң

Жүрәк кахшар қайғуда
Тәғдыр! Қандақ гунам бар?
Кәткән екән өз апам
Мени ташлап талаға.
Апа нәдә жүрисәң?
Сени бәкму сәғиндим...
Мәнсиз қандақ күлисән?
Көңлиң қалған немидин?

Ташлап кетип, қайтидин –
Издимидың балам дәп!
Меһриң барму? Билмидим,
Сәндин қалдим қизил әт.
Шатланмидим күлмидим,
Мән кәйниңдин жүрмидим.
Күттим сени келәр дәп,
Чүшимгиму Кирмидиң.

Сөзиң, көзиң қандаққин?
Өңүңниму көрмидим
Мени туғуп немишкә,
Кәтти музлап жүригиң?
Титритип кәң аләмин
Мән издәймән Апамни.
Житим қалған ботидәк,
Бозлаттиңғу балаңни!

ИСФАЙРАМ ТАМЧИЛИРИ

(сәккизликләр)

* * *

Маңа дунния ғәзәлдин яралғандәк,
Рәңму-рәң нурлар билән оралғандәк.
Билинәр қулиғимға күни-түни,
Бир назук муқам үнләр урулғандәк.

Дуня һәм яшап кәлди муһаббәттә,
Нахша боп сайрап турар һәр қәлибтә.
Инсан ишқи дунялири аңа очук,
Миң сирдиқ сазлирни сезәр тәндә.

* * *

Бирлирин зади шаир әмәс дәйсән,
Қағиши тегәр дәпму чөчимәйсән
Қениңни қайнитиду шу һарамлар.
Турмушта яшар бироқ, өлүк дәйсән.

Сиңмәйду ишкән иши тәнлиргә,
Бузуруп турар даим өңлиридә.
Иттипақ – инақлиққа салар дағни,
Бешиңдин шатлиқ, бәхит таяр һәмдә.

* * *

Ушшақ ишқа өзәңни җовутмиғинң,
Бешиңға бар балани уйутмиғин.
Бу өмүр долқунлиған дәрия охшаш,
Өркәшләп, қайнап, тохтап қалар бир күн.

Шуңа аңа чоғдәк йенип зоқланмиғин,
Солуңни қисқа әмәс кәнри алғин!
Һеч нәрсә мәңгү-бақи яшимайду,
Җиққиниң чечиларин әскә алғин!

* * *

Ушшақ сөз арқисидин ким жүгәрсә,
Алтун-күмүш тапмайдиғу ашу бәндә.
Тап балар ойланмиған балаларға,
Орун тапмас олтурушқа һеч бир йәрдә.

Өткәнки яриларни татлиғанлар,
Тили зәһәр гевәтчиғу у наданлар!
У яра иршип кетәр сақаймастин,
Башларға кәлтүриду апәт-бала!

* * *

Өзәңниң әвладиңни қарғимиғин,
Қарғиму аппак дәйду өз балисин.
Дилиңни көрүп турар Қадир Алла,
Өйүңниң шатлиғини һеч бузмиғин.

Орни йоқ сөзләр билән ома орма,
Чүшмигин өзәң қазған чоңқур орға?
Хорлисан өзәң тапқан оғул-қизни,
Патиду алтун бешиң қайғу, шорға.

* * *

Йоқ туруп өз бойңда сәләт күтмә,
Пайдиси кәлмәйдиған дөләт күтмә.
Кәйниңдин бир иссиқ сөз ейтилмастин,
Қалмасун уштумтутла өмүр өтсә.

Алдиңда өлүм барин ойлап жүргүн,
У өлим келәр бәлким әтә, өгүн.
Көмүлүп қалма гөргә бирәтола,
Жараңлап турсун өлмәй сениң үниң.

* * *

Өй туттум, бала бакдим, озуқ таптим,
Еп-келип очеғимға отун яктим.
Бир сирлиқ үн қулаққа шевирланди:
«Мана бу өмриндики сениң бәхтиң».

Һәқиқет мениң бәхтим баллиримда,
Бир қизни келин қилип алғинимда.
Типирлап жүгрәп жүрсә нәвирлирим,
Ваң-чоңлар яңрап турса ян-йенимда.

* * *

Кәң қосақти қерилар бурунларда,
Берәтти тойда елик балиларға.
Ғажилатти еликин алған заман.
Ач көзлүк қилматтиғу һәргиз улар.

Айкөллүк елик билән саз болатти,
Өзәмчиллик иллити хорлинатти.
Рисқиңлар, қувитиңлар көпәйсүн дәп,
һәм дуани һеч қачан унтиматти.

* * *

Хәт кәлди мәркәздики устазимдин,
Жүригимгә биракта окдәқ тәгди.
Йезипму бөлмиди – дәп һеч хәвириң,
Топни йерип озидиған мәзгил кәлди.

Кәчүргин сән устазим мәркәздики,
У топниң бәлгүликкү олжилири.
Силиштурма уларни мениң билән,
Таңмиғин маңа кона юл – юруқин.

* * *

Билим керәк дәйдиғу билим керәк,
Билим алсаң аш берәр, кийиндүрмәк.
Йорутар юллириңни қараңғуда,
Мәнсинмәй йәргичә сән егил демәк.

Билим үчүн аянмай тиришчан бол,
Жан дунянда топлинар киришиң мол.
Билим издәп чиқмисаң босоғандин,
Күтүп турар алдиңда әвришим юл.

* * *

Күн чиқиш, һәм петишниң Шаирлирин,
Көлүк минип кәйнидиң теқимлидим.
Улар оғлақ ташлиған eғиз дөңгә,
Әллик яштин өткәндә йеқинлидим.

Өмүрниң нәв баһари-дәврин бәрдим,
Өз жутумға өзгичә сезилмидим.
Қинидиң чиққан пичақ учида мән.
Қандақ тосор әтики әвлатлирм?

* * *

Шаири йоқ әл өсмәс қанат бағлап,
Келәчиги йоқ болар һарақ пайлап.
Мал-байлиқ арқисиға түшүп елип,
Жигитлирин йоқитиду қамаққа һайдап.

Унтуйду иман билән тазилиқни,
Тар кочидин чиқалмас милләт туруп.
Мөлдүр-сүзүк булақлар пүтүп көзи
Қурғап қалар қудуқлири сулири йоқ.

* * *

һарамлиққа булғинип қалмайчу дәп,
Күнигә ишиктимән тиләк тиләп.
Растини ейитсақ һава билән суму,
Булғинип қенимдиму ақар һәдәп.

һалал билән һарамниң пәрқи йоққу,
Мана шундәқ заманға тап кәлдукму?
Қизлар чиқти көрсүтүп чоң санини,
Теңигә алмай жүрәр чоңларниму!

* * *

Их гөзәл қиз! Көрсәтмә киндигиңни,
Ейитмайду у етиңни, кимлигиңни.
Жигитләргә имани бар қизлар керәк,
Керәк әмәс саңа охшаш кийим җинди.

Қирғиз туққан затиңин жүр булғимай,
Чүшәнмигән нахшиларни жүргин ейитмай!
Тегидин безип берип ғәрипләргә,
Сарғайди саңа охшар гүлләр талай...

* * *

Бизни туққан Анилар қийин екән,
Йоқ болғонғу мәсилә йешилмигән.
Таңдин кәчкә тәр төкүп жүришсиму,
Очақдики отни һеч өчермигән.

Талаш чиқса шу җайда бесип турған,
Тамақ, йәтти илғимай нәсип қилған.
Улуқ жутниң әвладин улаштуруп,
Улуқлуққа дәм берип башлап турған.

* * *

Ялған илим язғанлар талай техи,
Елип жүрәр уят йоқ қандақ бәтни?
Яшисила боламду өмүрни алдап,
Көзин жумди у илим нәгә кәтти?

Качанғичә уларға алдинимиз?
Учиғимиз уланмай тохтилимиз?
Көзин бояш илимдин кечәйличу,
Көкирәктә янсун қайта номусимиз...

* * *

Тили билән буғдайни қориғанлар,
Әлниң мүлкин оғурлап тоймиғанлар,
Алим болуп дәмдила бой көтәрди,
Тәпсәлди ақ көңүллүк пак инсанлар.

Халислиғиң қаякта қалди қирғиз?
Тоғри юлдин алдинип тайған қиргиз!
Йезаңда ашлиқлириң сепилмастин,
Һарақ билан оғланған сайран қирғиз.

* * *

Қизиң кетип орустин әл-йеригә,
Айланди әркәкләриң әмигигә.
Униң салған пулиға машина еп,
Чачни майлап, һүрпийип мән бай демә!

Адам болма абройни паскинлиған,
Қирғиз ундак жисирин хорлимиған.
Ақ никалап бирсигә қошуп қойсаң,
Болисан өз пәрзиңин орунлиған.

Чаткал районунун борбордук китепканасы
Инв. № 9216

* * *

Яқшилиғин көп көрдим өзгиларниң,
Әл кәтмиди алдидин, Астанамдин,
Қолумдики жармамни тәң бөлүштим,
Ярдам бәрмәй юлларга ташлимидим.

Кәйдә бирси қезиқти тили майдин,
Алдап кәтти қаритип маңлийимдин.
Яхшилар көп булғашқа бу һаятта,
Айдин аман чиқдим дәп байрәм қилдим.

* * *

Йезамдики әң йеқин көргәнлирим,
Бир чүшәкдә чоңайған акилирим.
Бир анидин, кечиримән ним өтсиму,
Улар мениң жүригим, қанатлирим.

Бири жүрәр саламат атмиш яшта,
Бири жүрар сейил бағ нерқи яқта.
Аман болсун һәрдайим аман болсун,
Жан-тенимға салмисун қоркунушла!

* * *

Яманлиғин бирсиниң издәп жүрмә,
Көкрәк уруп: «Мана биз» – дәп сөзләп жүрмә.
Қанчиларниң яшлирин көл қилай дәп,
Исимлири тизилипту дәптириңдә.

Көз яш билән тепилған пайдаң қурсун,
Хәт саватлиқ, амал һәм һиләң қурсун.
Дүгиләк йәр, бир күни йолуқтурар,
Йеңилмәс бәк ғәйратлик йәлмавузун.

* * *

Бирсиниң қолтуғиға кирип елип,
Аҗиз тәрпин астилап билип елип,
Қурт сүлүкдәк яшиган нәсни көрдим,
Әлгә-йәргә патмиған қийиқлинип...

Көргән адәм тездинла турар қечип,
Ким сөзлисә лавлирин турар қисип.
Миң өзгирәр күнидә, әң башқиси
Бирлирининң, кайгусин йәйду йәм қип.

* * *

Пара алған һәм бәргәнләр қолтуқлишип,
Тавақлишип, қочағлишип нахша ейтип,
Айландиғу киргизларниң қийиниға,
Харҗилап бир-бирини, йоләклишип.

һой-һой, пара алғанни қойимиз, – дәп,
Қолға чүшсә даррола сойемиз,– деп,
Қурғақ сөзлар өлкини барар, қаплап,
Саясәтдин, яралған бәк сәтәң гәп...

* * *

Шүмпәнләрни көрдиммән чечәк чиққан,
Сөзлигәндә ағзидин һесап чиққан.
Башқиларни пеқиртип, пайпетәк қип,
Юллириға яйғанғу тузақ – қапқан.

Чивиқ кәздә қийилип қалди көпи,
Хелә жиллиқ мүддәтни алди көпи.
Тәғдиригә уларниң тән берисән,
Яратқанниң алдида жим жүрәйли...

* * *

Қизғанмиғин ақ нийәт аялиңға,
Қирсиқ билән пүтмисин әң ахирда?
Оғул-қизиң туғулар илләт билән,
Өтүп кетәр өмүрүң хиял-мунда.

Қизғиништин бузилар қанлириңму,
Йоқилар жүрәкниңки отлириму.
Адәм кирмәс өйиңгә худуқсинип,
Өрүклириң гүллимәс беғиңдиму.

* * *

Алла юлин билмигән, тонимиған,
Алла йоқ дәп оқиған-тәлим алған.
Ақсақалла йолуққан едим булту,
Бу жил көрсәм башқтчә ашу адәм.

Ақ юлиға берилип егилипту,
Ақсақаллиқ сүпәттә кийинипту.
Өлүп қалған жүриги буңа қәдәр,
Нури билән иманниң тирилипту.

* * *

Өзгә жанни өзигә тәң қилмиған,
Һажилиқниң қәдрини путта басқан.
Бузуқ жанлар көпәйди бу заманда,
Һарақ қуйса тартинмай уруштурған.

Һәр қишлақта бирдин хотун елип қоюп,
Анда-санда сойқуға берип қоюп.
Алдаймән дәп Аллани қайран һажи,
Мөмүнләрниң арисида шейих болуп.

* * *

һажи беши болғанлар сода қилип,
һажиларниң пулин йәп қанат қекип.
Жүгәрмәктә пайда – байлиқ арқисида,
Яшимастин худа дәп тоба қилип.

Кәчүр Аллә уларниң дуалирин,
һалал қилғин топлиған тиллалирин.
Бәндилигин кәчүргин дуня жиққан,
Көчүргинә өткәзгән хаталиғин.

* * *

Имани йоқ бәгликдин рисқи кетәр,
һарамлиққа патти дәп тивиш кетәр.
Пир тутмастин мәнсәпни, дуня – мүлки.
Жан дунясин йерипла чиқип кетәр.

Яратқанниң юлини көриш керәк,
һарам юлни пүтүнләй бөлиш керәк.
Улуқ тутуп маканни дин безәрдин,
Иман үчүн үн селип өлүш керәк!

* * *

Бу турмушниң тутқисин мижип мутқан,
Қорадики маллирин жут алмиған.
Берип қалдим шу адәм өйигә мән,
Баллири жүрәр маңқа учалмиған.

Қуруқ қалған билимдин жүрдай екән,
Аләм билән иши йоқ, мални билгән.
Шундақларниң қолиға тоғримиду –
Ана жутниң тәғдирип селип бәргән?

* * *

Таң мәһәлдә «Баш сақайтқан» һәй иним,
Қандақ болар келәчигиң, биләр ким?
Ата сөзин тамакандәк чекип қоюп,
Күл қип чачтиң Анаңниң нәсиһитин.

Май, сүтин ичип елип баллириңниң,
Тизиңгичә қарилай-патқақ қәчтиң.
Бармақчисән нәләргә? Нә мәқсәттә?
Қеримай ақармақта қешиң, чечиң.

* * *

Тәғдир мени силкимиди өгәйсән дәп,
Оғул йәнә қизни бәрди көпәйсун дәп.
Ғайиптин һәдийә қилди шаирлиқни,
Ана жутни муқам қип сайратқин дәп.

Мәнмәнсинип епи йоқ махтанмидим,
Һекмәтлик сөзлиримни ейталмидим.
Өз елимниң арисада елвересдәк,
Әттаңа! көрининпла байқалмидим.

* * *

Тағдин жирақ қәткәндә томсоиймән,
Улар йоқта қандақчә бой созуймән?
Чоққилар турған чағда әтрапимда,
Кимгә яқсун һалсирап, онтарим һәм?

Тағлар барчүн гәвдәмму мениң тағдәк,
Ой-пикирләр жүригимдә моһитлардәк!
Тағ болмиса қирғизиң қирғиз әмәс,
Вәйраниғу, йери сәһра дәштисидәк!

* * *

Таққа барсам, дәверимән яйда, қишта,
Тапқиним йоқ тоғдәк устаз бу турмушта.
Барғинимда чечилип қояр түзәп,
Чәк қойдурар келип турған балалаға!

Надан ойдин айрилимән бирла юли,
Һеч билмәймән турмушдики қайғуларни.
Улуқ тағлар үнчуқмиған устазим сән,
Қорғаймәнму сени, тикип бу җенимни.

* * *

Төмүр-тәсәк ақар күндә хитайға,
Чәкләнмигән, ким җавапкәр бунинңға.
Әтә кәтмән, оғаққа зар болимиз,
Палта чаптуқ өзимизла чоң жилтизға.

Ана йәрниң қиммәт теши, тописи,
Аңқав болсақ ташниң пүтәр бариси...
Төмүрини алғанлар әнди қизинңға
Өйлинишип болар йәрниң егиси!

* * *

Тохта мәзгил алдирайсән нимишкә?
Арам берип турғинимда жүрәккә.
Дәрәхләрни жулған болдуң қар баран,
Ялқун отбуп кирәримдә ишимгә.

Тохтиғин сән өңүң бәкму яманғу,
Гүкирәйсән, мәйли күкүр түн-түни.
Етигиңдин тутуп елип һәм мәнму,
һәч тинмастин язимәнғу шиерни!..

* * *

Ақ таң билән ақ нур болуп төкүлүп,
Шиер қурлар келәр қатар тизилип.
Тунуқ, таза көл сүйигә чөмүлгән,
Дилбәрләрдәк назук үндә күлишип.

Улар мениң тәғдирлишим жан бәрдим,
Миң толғунуп қайнап чиққан қәлбимдин.
Техи тонуш әмәс келәр әвлатқа,
Қалдуримән жандунямниң сөзлирин!

* * *

Көп қийнилип көзни ачқан шиерим,
Қизғанчуқниң қарғишидин синмиғин!
Қайта отбоп, тавлинисән полатдәк,
Йәр-жаһанни нурдәк болуп айланғин.

Билимәнғу тиләк, тилиң, дилиңни,
Жараңлаткин һәр қәлиптә үниңни.
Ғерипларни, йоқсуларни сөйгүн сән,
Надан, тадан билсун қувәт – күчиңни.

* * *

Қалиғачдәк балапанин учурған,
Әл қәлбигә учурдиммән Шиерлар.
Аман болсун ишлардин бәк қутурған,
Улар үчүн очуқ болсун асманлар!

Қанатлири кесилмисун, қирқилип,
Өлмисунчу һава йәтмәй тунжуқуп.
Жилдин-жилға оқармини көпәйсун,
Өқиғанлар тәврәнсун һәм долқунуп.

* * *

Шиер десә өлимән жан беримән,
Шиер билән биргә өмүр сүримән.
Мәйли мени сөкүп жүргин қанчилик,
Шиеримни сөксәң саңа дүшмәнмән.

Айримәмбар башқилардин өзгичә,
Шиер дегән чоғ бар соққан жүрәктә.
Һәр бир демим мисраларниң дәл өзи,
Йезиш үчүн кәлгәндәкмән өмүргә!

* * *

Сәзсәң тағниң сиһирлирин, хислитин,
Ғәзәл қилар дили һәр бир бәндиниң.
Палақлимас байлиқ үчүн һеч адәм,
Раһәтлинәр бешиң пут һәм қоллириң.

Ахирида қошулисән дуняға,
Һазириңда яңрисунчу нахшаңда.
Ай-Аләмниң егисини тонуйсән,
Өзәгүңму пүткән сениң нурларда!

* * *

Қақириған сүйи йоқ чөлни көрдим,
Чеңи чиққан Аралдәк көлни көрдим.
Ашу чағда әскә чүшти Исфайрам,
Бостанидин зоқландиғу көңүлүм.

Мәккигиму туз буйруп берип қалдим,
Бейиш екән раһәтлик мениң йерим.
Тунуқ суда чайқилип силкинәтти,
Ойнишатти бәк мәз боп һәдилирим.

* * *

Шиер язсам бойида Исфайрамниң,
Үн чиқтиғу: «Бу Шиерни нәдин алдиң?»
– «Сәндин алдим» – дегәндә йоған ташниң –
Үстидин мән дәрияға тийлип чүштим.

Өмүрниму Исфайрам сәндин алдим,
Пак көңүлин Исфайрам сәндин алдим.
Исфайрам сәндмн алдим, Ғәзәлниму,
Кәчур мени ейтмиғанмән бу әйипим!

* * *

– «Нәдә болдиң? Йоқалдиңғу маңа кәлмәй,
Турдиң сән мениң охшаш долқунланмай?» –
Деди дәря олтарғанда яқисида,
Тикла чүштим челишта жулқунланмай.

Шундин бери жирақларға кетәлмидим,
Долқунларниң сириға йетәлмидим.
Көкригимни совутуп кәчтә-таңда,
Исфайрамниң еқимиға йетәкләттим.

* * *

Теһеранниң юлтузлуқ түнин көрдим,
Юлтузлардин соғилар терип алдим.
Саади һәм һафизниң ғәзәлидәк,
Персийәниң дәм ритимин йәнә билдим.

Шиер муңни яңритар, чаңға толған,
Қизлар маңар қапқара шал оранған.
Шамал жулар еғиздин чиққан сөзни,
Оңдин-солдин етәкләрни жулқилиған.

* * *

Румниңки көз йеши төкүлгән йәр,
Шиер сәпләр от болуп өртәнгән йәр.
Уч-қири йоқ созулған чәксиз дала,
Чачларни жулардәк болар һәм йәл.

Улуқ шәйих роһиға тушму болдум,
Язғинидин көл болуп толуп турдум.
Бу макан асминиға тиклинимән,
Руминнниң от жүригин көрүп турдум.

* * *

Бу Аләмни Аль Мари көрмәй туруп,
Шиер язған ечилған гүлдәк нурлуқ.
Ашу улуқ булақнин, сүйин ичтим,
Қалмайчу дәп чөлдики көлдәк қуруп.

Шиерларниң жиғлиған аһаңлири,
Җан дунямға санчилип муңландурди.
Сирийәниң юлида бараттиммән,
Аль Мариниң тәмшитип қаймақлири!

* * *

Абу Нувас әрәпниң чоң Шаири,
Шиердин ясиғанкән айпалтини.
Қоққан әмәс һеч қачан оғрилардин,
Йетәкләп жүргән әмәс шалтақларни.

Өмүри шиер билән шарап болған,
Шиерин оқиғанлар әстин тайған.
Билгәнгу бу дунияниң бәш күнлигин,
Көксигә қайғу-һәсрәт йолатмиған.

* * *

Көпкә жүрип әрәпләр вәтинидә,
Мәжнун чүшти есимгә кетәримдә.
Ләйли дегән үн чиқип аңлангандәк,
Жирақдики бир қирниң етигидә.

Икки ашиқ сүйгүси дастан болуп,
Тарап кәткән йәр билән асман толуп...
Бир чағ Ләйли нур чечип чиқип кәлди,
У басиду чүшәрмәй баштин яғлиқ.

* * *

Юллирида Дәмәшиқ һәм Аманниң,
Таптим издәп сөзлирини шиеларниң.
Көкригимгә сиғмай нури, аптиви,
Қум учурған қуюнлиған шамалдин.

Қатарлашқан сәпләр кәлсә еқиндәк,
Туталмидим турар мени йетәкләп.
Ялаң аяқ кочиларда пақирған,
Дәрвиш болуп кәтким кәлди Мәнсүрдәк.

* * *

Өлмәсликниң сәвәвини издисәң,
Өмәр һәйям берәр униң дәригин.
Икки дуния сирлирини билисән,
Йошурмастин ейтқан екән барлиғин.

«Надан болма» – дәп бериду нәсиһәт,
«Муңланмастин, күлүп – шат боп Яша» – дәп.
Түви һеч йоқ һаңға охшаш бу дуния,
Қоқсаң болди яғар саңа балакәт.

* * *

Оқиғанмән Низамининң қолида,
Шагирт болуп тошуп су һәм отунлар.
Қолни қош қип егилимән һәр қачан,
Маңа қутлуқ изи чүшкән юлумда.

Ейтқан сөзин тума қилип жүримән,
һәр һекмитин көңулимгә түгимән.
Их яратқан мени мәшһәр күнидә,
Қутқазғина қирсиқлардин даим сән.

* * *

Аңлап әлдин дәйду: «Кавказ бәк гөзәл»,
Бир көришкә ашу җайни хумар мән.
Алтә күндә әтрапини айландим,
Қарчуғумда Ана Макан шунда һәм.

Тәвәрүк җай Гарниниму көрдим мән,
Сәрвәр абат кәби көзгә көрүнгән.
Сий-һөрмәткә бөлинипму турсамму,
Ана макан сеғиндүрдиң мени сән!

* * *

Сароянниң нур толған әмгәклирин,
Музейидин чиқмастин әмгәкләндим.
Сурәтлири жүрәкниң соққинидәк,
Сезим һәм көз биләнму дағ салмиған.

Қан томурлар қәвәтлишип қалған кәби,
һәр бир сүрәт тил йәтмәс арман әйни.
Аһаң ахшаш яңриған бир өмүрдә,
Бу тириклиқ қайнимида янған кәби.

* * *

Бирдә жиғлап пүклинип қайғуримән,
Кәйнидин хошаллинип шатлинимән.
Шунда билдим тәғдирниң халислиғин,
Бар екәнғу кәңлиги, тарлиғи һәм.

Тешим өргә «Ғулимай» қалған чағда,
Олтиримән рәнжимәй салқин бағда.
Әртә келәр Йеңишләр – ишинимән,
Толуп кетәр қучиғим наватларға.

* * *

Билдим турмуш су екән тинич аққан,
Тинимиз йоқ чу екәнғу жанталашқан.
Алиқандәк тапқиниң еқип кетип,
Хасийәтлик берикәт өчәр тамам.

Пүтмигән чирға толар ишик, төриң,
Кәйнидин көкләп өсәр көчәтлириң.
Бузуп алма яшашниң муқамини,
Алдирашниң епи йоққу күчимигин.

* * *

Өссүн дәп үмүт билән көчәт тикдим,
Бөлүнүп баллиримну чиқмай лекин.
Терәклирим йетилгәндә өй салармән,
Көрки болар қишлақ һәм төрт тәрәпниң.

Султан дәрәх бой йетип шахни яйғин,
Сайесидә раһәт алсун оғуллирим.
Ишәнчидә қәдәм ташлар бу турмушқа,
Чиқармай униң һечбир будуң-чеңин...

* * *

Қанитип баш-көзимин сәнтүрлидим,
Дәрдини таттим шунда бөлүнгәнниң.
Изалинип налидимғу яратқанға,
Әмди тохтап қалардәкла көрәр күним.

Буниң бәри аддила синақ екән,
Алла Егәм инсанға инақ екән.
Әске елип пәйгәмбәр Аюпни бир,
Азап татсам шүкүр дәп чыдап кәлдим.

* * *

Әлгә тарап кәткәндә атақ-даңқи,
Шагиртлири Қәбиргә күндә барди:
«Тикимчилик һөнәрни қойғин – дейшип –
Яша бизниң сарайда еп раһәтни...»

Қәбир тонуп Алланиң паклиғини,
Ташлимиғин боз кәпә-маканиңни.
Биләр әгәр жүриги таза болса,
Алла билән шу йәрдә бәтлишәрни.

* * *

Қирип елип Кәбирниң дунясиға,
Қалди әнди көринмәй өй, көзимгә.
Өмүр байи топлиған абройимму,
Охшап кәтти ясалма көргәзмигә.

Гөр турмушқа милинип көмүлипмән,
Адәм болуп мәхлуқчә көрүнүпмән.
Яшапмән түрүп елип етәк-йәңни,
Таза су дәп патқаққа чөмүлипмән.

* * *

Нимчүн бурун кәлмидиң Кабир маңа,
Санчилғанда тикәнләр қовурғамға?
Қийналғанда бешимға жәвир чүшип,
Ейтип қойсаң болмамду сәвир маңа.

Көз мончақдәк чечилған үнчилирим...
Терип елип мәс қилған шәрвәт дедим.
Езитқанниң барлиғин ташлап қоюп,
Күни-түни тутуп уни әмәкләндим.

* * *

Нурдин пүткән Кабирниң қурлириға,
Сәптә қалған Индийә аптавиға.
Келип елип әтә-кәч еринмәстин,
Көйгүзип жениңларни қақлиниңла!

Издәңларчу йоқалған өзәңларни,
Чапақлардин тазилап көзиңларни.
Кабир дегән худаниң тилмачидәк,
Дил нуриға айландур сөз һөнәрни...

* * *

Алтун етиз һеч кәтмәй жүригидин,
Ана жутун сеғинип Бабур өлгән.
Чилансиму алтунға чинә тавақ,
Көрсәм дәп гиялирин көзи өчкән.

Толуп қәткән һәсрәткә жүрәк-бағри,
Хиял билән көп салған көрүкләрни.
Һиндистан падишаси болсиму у,
Ошлуқ қизниң ойлатқан кокол, өңи...

* * *

Манас дегән исимни һиндистанда,
Данишмәнләр сөз қилар анда-санда.
Ойлисаң чоңқурлиқта Айкөл Манас,
Охшап кетәр бир туруп Кришниға.

Дуня түпсиз беһисап мәзгил өткән,
Адәм чиқмай айланған төрт тәрәптин.
Бир булақтин еқилип кәлмәктимиз,
Ялғуз Худа айландурди пүткүл-бәрин.

* * *

Ишдин көйүп қийналдим тамақ өтмәй,
Өңүм барар томсоруп сериқ жүтмәй.
Сәпири аз қалдиму бу дунянин,
Ейтаримни қәғәзгә йезип пүтмәй!

Мән техи язалмидим, язаримни,
Оқарманға яялмидим базаримни.
Муддитимни Яратқан узартип қой,
Пүттүрәй пүтмигән бу ғәзәлимни.

* * *

«Ағриғанниң йенида Худайим бар» –
Дәп нәсиһәт қалдурған көп данилар.
Маңа келип-кетиңлар дидарлишип,
Болуп қалса уштумтут вақ-саатлар.

Худайимға күни-түн зарлинимән,
Меһирини төккинин сәзгәндәк мән.
Қалмайчу дәп ахирәт нәзәридин,
Қалдурмай қилимәнғу таәтни һәм.

* * *

Әдип паша, қайғуңни көтирәр ким?
Өз атаңни өлтүрүп тәққә миндиң...
Өз анаңға өйлүнип таптиң бала,
Ахиритиң ним болар андин кейин?

Дала кезип тәнтип кәттиң, қарғу болуп,
Бу турмушта йоқди мундак иплас жоруқ.
Олтуримән йәрни мушлап тутуп башни,
Оқуп елип жүрәкни долқунлутуп!

* * *

Елина, сән ним дегән карамәтсән,
Қәдимдә бар дуняни титрәткәнсән...
Урушларниң асминида Худаларни,
Гомерниң дастаниға тиркәлгән сән.

Тоққуз жиллиқ қан урушни от алдурдиң,
Ахилләсни, Гекторни күч алдурдиң.
Унтулмастин кәлдиңғу бу заманға,
Испатлап муһәббетниң қудрәтлигин.

* * *

Медеяниң көз йешин көргәнмидиң?
Дуняда йоқ униңдәк сүйгән бәндә.
Ундак аял йолуқмас ярилишта,
Софоклдин нә күчи бар қәлимидә?

Язған қандақ әрк билән, жүрәк билән?
Қизғинишни бир ажайип сүрәтлигән.
...Сәһнидә ялқунлинип күйгән жүрәк
Залда көз яш ямғур охшаш қуйуп кеткән...

* * *

Көчмәнләрниң тилни у толуқ билип,
Ашу тилда шиерлар йезиш билип.
Қутлуқ дала дунясин өзләштүргән,
Арғимақниң бойниға қазан елип...

Овидийниң дилида көчмән турмуш,
Нуғун селип ясиған чоң бурулуш.
Боз өй аңа туюлған болуп аләм,
Мүмкүн әмәс қәлибдә изин унтуш...

* * *

Юлниң қандақ болари ғайиб күчтүн,
Имансиз йеңиш тапмас чиқса юлдин.
Өмүр бойи юлда биз... бир бириңгә,
Пут тосуш чиқип кәтсун пикир-ойдин.

Мушу юлда адишип путлишимиз,
Сада чиқмай түгүлүп жиқилимиз.
Таза қилмай нийәтни, көкирәкни:
«Юлум болмай қалди» – дәп датлинимиз.

* * *

Һеч ким билмәс келәрин қирсиқларниң,
Уни сезиш әлвәттә чоңкур илим!
Пешанәңгә йезилған туғулғанда,
Хусур дегән сөзму бар тувин билгин.

Җирақ болсаң һарамлиқ, зиналиқтин,
Миң түрлүк жилтиз татқан наданлиқтин.
Аллаға қулчилиқни унутмисаң,
Сақлап қалар җәбир татар қирсиқлардин.

* * *

Көрдим талай наданни мән-мән дегән,
Қилған иши көрүнмәй йәргә сиңгән.
«Биз қиргизниң түриги болимиз» – дәп
Мидинниң нәсиридин чиқмай жүргән.

Аш көзлүк хаминидин чиқмайду дан,
Өзгиләргә доқ қилип бала салған.
Айлинип жираққиму кетәлмәйду,
Байдулла Шиеридин өзүқланған.

* * *

Көзи өчти кәйнидә ғевәт қалди,
Атақ-даңқин вақитму йоқ қип салди.
Хошамәтчи шумпәнләр техи аман
Терип жүрәр һәр жайдин мақалларни.

Егәлләп қазанни һәм учақларни,
Бәзәнләр: «Өзинила билгиш» – деди.
Классиккә айланди сүрүндиләр.
Юллириға салдиғу гиләмләрни.

* * *

Болса сәндә ақ нийәт, алий махсәт,
Өз елиңни башлиғин өргә дәсләп.
Номус бәрмә, ялқундәк йенип турғин,
Душмәнлириң көргәндә турсун әснәп.

Җәң башла, қорқақларға, наданларға,
Бузуқлуқтин янмиған һарамларға.
Әл безәр чекимчилар икки йүзлүк,
Қолидин иш кәлмигән ақмақларға.

* * *

Қол-путуңни көйдүмәй елим демә,
Чирилдиған житимлар һәққин йемә.
Әвлатларниң рисқисин оғурлап еп,
Маканиңни сатмиғин өзгиләргә.

Өзәм дәп өз бешиңчүн жан талашма,
Өзүгиңни өзгичә вақирашма.
Өлүп кәтсәң йәр йетәр икки ғулач,
Дунияң қалар чечилип һәр булуңда.

* * *

Меценатниң кәң пейил жанлиғидин,
Даңқи униң чолпан болди шәһәр римдә.
Вергилий шиер язған өлмәс һечбир,
Ой-пикри бөлүнмигән өз бәхтигә.

Боз жигитдәк күн-түни ғәзәл ейтқан,
Қилчилик ялған қошмай сирин яйған.
Меценатниң һекмәтлири бизгә йәтти,
Савап ишин һәр жүрәк улуқлиған.

* * *

Их. Әлишир бир соалим барғу мениң;
«Өйләнмидиң, аял заттин қалди көңлүң».
Оғул-қизиң болмиди өмүриңдә
«Бала һеди балғу буни һеч билмидиң?

Падишаниң болғандиң сән оң қоли,
Халиғанчә сорап жүрдиң һәм ордини.
Небир гөзел пәриләрдин йүзни өрүп,
Сараң қилди Шиерларниң һәр қурлири?

* * *

Ашиқлиқни ғәзәл қилди Ша Мәшрәп,
Көзлиридин ялқун отлар чачирап.
Сулайман тағ етигидә бу күндә
Олтуриду дәрвиш болуп пақирап.

Қанчә әсир өтсиму бу аридин,
Қутулалмай хумар ишқи наҳшидин.
Жүригиниң зарлишини аңлиса
Қәлби жиғлап кетәр һәрбир адамниң.

* * *

Таң-бамдатта дуа қилип Аллага,
Йелинимән: «Салмиғин – дәп ваһимға!
Душ қилмиғин бәндиләргә уят йоқ,
Төһмәт ейтип күй сүрткән маңлайға.

Зеһинимгә салғин илим-билимни,
Булғимастин таза қилғин дилимни.
Еқил-есим сәгәк болсун һәрқачан,
Унутмайчу көз жумғичә тилимни!»

* * *

Қул-Хужәхмәт атмиш үч яш чеғида,
Тирикликни тәрик қилған панида.
Ейтишиду: «Гөргә кирип яшиған»,
Дост-дүшмәнниң кирмәй пикир-ойиға.

Бирла һөкмәт оқуп төккән көз йешин,
Алла билән башлап даим сөз бешиң.
Һәқиқәтниң йәткән дәйду түвигә,
Пәйғәмбәрниң елип соға хормисин.

* * *

Ақ юлидиң тайғанлар көп бу күндә,
Дилин бузған паскин ойлар күчидә.
Һарамлиқтин тепип бәхит-саадәт,
Пәқәт, пайда көзләп яшаш ғемидә.

Кәң юл ечип сойқулуқ һәм сүтқорлуқ,
Билмәй қалдуқ қайси чәктә тохталдуқ?
Ақсақаллар еқил ейтмай қут қачти,
Ейиқ тутқан худайимиз унтулуп!!!

* * *

Булбул шаир, қайран шаир Турғунбай,
Рас сөзини ейтқан екән йошурмай:
«Һарақ мени шорап кетип бариду
Көз ачурмай бу дуняға тойдурмай.

Өмүр бойи мән қип-қизил мәс болдум,
Бесип өттүм дүшмәнләрниң таш юлин.
Мәндин кейин келәр шаир һеч қачан
Тәғдирини ичимликкә қошмисун!»

* * *

Кәлгән едим яхши тиләк, Ой билән...
Сөзләр оқтум: «вақит йоқ, қой» – дегән.
Туш-тәрәпкә тарап бесип кетишти,
Су сәпкәндәк музбоп қалди бой дегән.

Әмди қачан келәримни билмәймән,
Инъам қилсун маңа соға алқишлар.
Бу дуняға қайта йенип кәлмәймән
Яңрисиму өзәк күйси – муқамлар...

* * *

Үздим көлниң долқинида беликдәк,
Сақаймиған көкригимдә барғу дәрт.
Шипа тапти... мөлдүр күмүш тамчилар
Ғайиплардин маңа кәлгән йоруқдәқ...

Көлгә бардим көплириму кесәлниң,
Көчүп кетип барғандәкла әс алдим.
Алиқулға илһам бәргән бу көлдин
Икки aлəм очмәйдиған қут алдим.

* * *

Соңкөл мени көзни қисип чақирип,
Шар-шор қилар назланғинин йошуруп.
Бойи-тени титрәп турар симапдәк
Туталмастин туриманғу петинип.

Туйуқсиздин қолдин чүшкән үнчидәк,
Жүригиниң күийин уктум көп өтмәй.
Тунуқ таза Акмөриниң үнидәк
Күлүп кәтти хасийети айнимай.

* * *

Гөр турмушни көтирәлмәй егизрәк
Билинәр әл шундақ яшап турғандәк.
Йетишмәслик йәргә уруп йәлкидин
Буйурмастин йәлпүнлигән бақ-дөләт.

Яхши турмуш хиял болуп пақирап,
Кетип барар жилдин-жилға жирақлап.
Черақ болмай, алмас болмай, дөт болмай,
Пашаларниң сөзин уққан биз ахмақ.

* * *

Заман кәлди қашқирлардәк тониған,
Әлни әзгән, халиғанчә булиған.
Ялғанчилиқ қурал болуп бу қүнда.
Қол бошимай зияпәттин һәч қачан.

Байлиқ үчүн жан қийғанлар көпәйди,
Байлиқ дана адәм қилди дөләйни.
Сараң башлар оғри йоқ – дәп ейтишип
Иман өлди... имани йоқ әл өлди...

* * *

Дилин сатқан кийим сатқан өз әйни,
Аддила бир адәтләргә айланди.
Нәбир есил яшлар жүрәр кочида
Башқа динға бәрди баһар қурақни.

Бовиларниң тутқан диндин чинишип,
Әрзимигән пулни бәрсә елишип.
Атисиға дәвәт қилар тәтүри,
Бир худани икки бөлүп санишип.

* * *

Дүкүригән Адил Батур атлири,
Хошаллиқтин талай йәрни атлиди.
Түп жуйулуп кәтмидиғу бу күндә,
Көчмәнләрниң салған ени, дағлири.

Миң жилларниң қәвәтлири астида
Улуқ жутниң көйгән оти күни бар.
Едир-қирда, далаларда, сайларда,
Тонуш муқам нахшиларниң үни бар.

* * *

Әлни бесип ғәриб билән шәрикдин,
Нәгә йәтти қилич тутқан Чингизхан?
Яширишниң издәп дура-дәрмигин,
Өлмәй тирик қалимән дәп тиришқан.

Аләмниму арилиди чөгиләп,
Мәйдисини кирип мәндәп гүкирәп.
Босоғиға өлүм кәлсә чөчигән
Қашқирларни көргән қойдәк бөжирәп.

* * *

«Өлгинимдә һәч нәрсә еп кәтмидим» –
Дегән сөзин Искәндәрниң әслигин.
Немә үчүн жан талишип бирсиниң,
Қәдир-нәркин, һәққин йәргә тәпсидиң?

Ойлимидиң этә келәр өлүмни,
Мошу дуния мәңгүлүкдәк көринди.
Йә сән үчүн Искәндәрниң ейтқини
Һәқиқәткә дәл кәлмәсдәк билинди?

* * *

Нәқ қошақчи сөзни дүм қип қаңтурған.
Келечәкни әвлядәк жөн көргән.
Туққанлири аңа селип сиритмяқ,
Ғәзәл ейтип жүрүп ахир у өлгән.

Бирақ өлмәс нахша қелип кәйнидин,
Асмандики боз тарғайдәк сайриған.
Уни қаза қилған қатил жүрәкләр
Әл ичидә нами – һиди йоқалған.

* * *

Пумға барсам яш мәзгилгә барғандәк,
Көңүл йоруп ғәзәлләрни ейтимән.
Ташларниңки астисида қалғандәк,
Шу чағдики излиримни издәймән.

Шу җайларға келивәрдим айлинип,
Қувәт елип, илһам йәнә нәп елип.
Пумда жүрсәм бир шатлинип қалимән
Әстин чиқип йепишқан бар бәтқилиқ.

* * *

Қазақ билән беғирдашмән, қандашмән,
Шаирларға замандашмән муңдашмән.
Егез болған икки әл бу жүп қанат,
Қанатсиз боп қандақ көктә ушмақ мән.

Чүшинимиз биримизни биримиз,
Һөрмәт қилип сий меһман қип күтимиз.
Қалса чиқип арида бир мәсилә.
Ят бирсигә билидүрмәй йешимиз.

* * *

Билим алдим орусларниң йеридә,
Сиңдирдимғу тилин йәнә дилимгә.
Есениңниң, Пушкинларниң шиери,
Иссиқ берәр музлам қалсам тенимгә.

Түгимигән ғәйрәт берәр күч берәр,
Өркүп кәткән мисраларни еп келәр.
Пеили кәң ойи чоңкур шиерлар,
Җандунямға долқунланған зоқ берәр.

* * *

Көп нәрсини оруслардин өгәндим,
Шуниң үчүн бу милләтни сөйгәндим.
Нәсиһәтлер атам маңа ейтмиған,
Узун сақал Толстойдин аңлидим.

Деңиз десәң алп деңиз, моһиткән,
Уч-Қири йоқ жути барғу кәң, кәткән.
Шу устазлар қарар маңа өңүлүп,
Оңмаймәнғу әмгәклирин тәпсисәм!

* * *

Орусларниң йәрлиридә көп қейин,
Шиер билән тәсвирләшму бәк қийин.
Аңлиғанмән сайисидә ухлисаң
Данишмән боп кетәркәнсән сән кейин.

Шамал чиқса саз таридәк тәвринәр,
Назук үни сезимиңин тәвритәр.
Япрақлири йези-қиши яп-йешил,
Мениң шиер қурлиримдәк билинәр...

* * *

Бирдә келип дос-ярандин, қурдаштин,
Ду Фу йәнә Ли Бо билән сирдашдим.
Пурақ чачар қәдимидин, шиерлар,–
Үни, күйи һәм томчиси бар көзләрниң

Арисиға сөз қошмаймән, бөлмәймән,
Иккисиниң арманлирин аңлаймән.
Алдимдики терәнликтин, кәңликдин
Баш көтәрмәй сүрдәймәнғу бирдә һәм.

* * *

Ван-вәй сизған сүрәтләрни қарисам,
Немилигини дәл ейталмай, қалдим таң.
Шиерлардәк билиниду баяқлар,
У Бояқлар охшар гүлгә намәшәм.

Һәр бир ырда сүрәт билән дилму бар,
Жүрәктә өскән күлүп турған гүлләр бар.
Таң дәвирниң тәбийети дәл өзи
Қучақ йейип турар көзниң алдида.

* * *

Көп жил бурун Лао Цзи билән учраштим,
Башни егип жүригимни ағриттим.
Болимән дәп эң ахирки шагирти
Қойдимғу һәм таразиға тәғдирниң.

Өчмәс ойлар өсүп биқлар чиқирип,
Ялаң аяқ кәттим таққа әгишип.
Көп қийлинип сөзләттимдә қирғизчә,
Шиерларни һайдап кәлдим қора қип.

* * *

Симачәнниң язған тарих китави,
Алимларниң көплирини ойлатти.
Қәдимдики турмуш, атниң яйлиға –
Асқан аппақ бошуқ кәби тәврәтти.

Қанити бар атни минип чепишип,
Җүнгә билән юл талишип чепишип.
Көктин чүшкән Күнтәңриниң баллири
Өлмәй келәр дәвир билән ришип...

* * *

Һеч нәрсә йоқ бу дуняда һесапсиз,
Төкөп-чечип тапқанларни йесәк биз.
Зар болимиз бир күн сокур тийинға,
Кийилимиз чоң дәрәхдәк япрақсиз.

Һәр нәрсиниң бәһаси бар, нәрқи бар,
Ахирәттә һесап-чоти йәнә бар.
Тартип жүрмәй көп азавин дуняниң
Кечикмәстин ақ-пак юлға қайтиңлар!

* * *

Яратқандин пәрман алған Озуйпакән,
Топурактин бизни ясаш жүкләнгән.
Йоруқлукқа жанни бақ дәп чақирип,
Қайта йәргә-қара гөргә әпкиргән.

Йәргә қайитқиң кәлмиса гәр қайтидин,
Худа бәргән пайдиланғин пурсәттин.
Жандуняңин айландуруп сән нурға
Қутилисән шонда еғир азаптин.

* * *

Окуп қалдим ата-бала чатиғин,
Чоңайғанда арида от янғинин.
Иман немә? Унутқанғу барини,
Көрдим бала, атисини урғинин.

Шунчиликму пәс боламду бәндәзат,
Арисиға чүшүп болдум бәк уят.
Гөр дуняни коюп елип оттурға
Ата-бала яқилашти көп саат.

* * *

Яш кезидә әрдин чанди бир аял,
Кейиң уни йетәклиди қанчә җан.
Ахрида қизлиқ болди, у қизи
Бойға йетип ғөзәл болди пақирған.

Анисидиң өтти қизниң жориғи –
Бар қишлақниң жигитлири болғиди.
Үч еридин үч қыз қалди өйидә,
Әнди улар қандақ болар һөнири?

* * *

Мәнсәби бар байвәтчиләр чиланған
Қилмиш дуня яшиғини яшиған.
Күч йәтмиди жилтизини қейишқа,
Чапай десәң чиқидиғу сәндин җан.

Йөгүмәшдәк чивинларға тор йейип,
Қилмиш күчәп, атминәрләр көпийип
Нәгә кетип барар бизниң өлкимиз?
Қанчә җанлар ятти ағрип баш қейип.

* * *

СПИД дегән шипа тапмас кесәл көп,
Йәр йүзидә ғулач яйди от болуп.
Һеч ким билмәс пәйда балар сәвәвин,
Талай манди қияматкә юл тутуп.

Бу АЛЛАниң бәргән халис җазаси –
Пак болсун дәп рисқиси һәм имани.
Имансизниң тосоп қойди юллирин...
Тоба қилсаң бәлким болар даваси.

* * *

Акчаң көпму? онда бәри сетилар...
Қәдир-пәрқиң күн санапла қошлар.
Туш-тәрәпкә юлуң очуқ атлансаң,
Жан болмайду саңа қарши сөз қилар.

Туққиниң көп йәттә атаң қошулған,
Дүшмән болар кечә саңа дос болған.
Жәннәтниму сетип алай дегән ой
Сәндә барғу... Бирақ нансиз хошинаң...

* * *

Сорар бирси: «Шиериң қанчә баһада?»,
«Әгәр ярап қалса әлниң дилиға
Баһаси йоқ,– дәп ейтимән. – Бир өмүр
Йетәр мениң һәр мисрамниң хуниға.

Сәвәп шиер қайнап чиқар қәлибдин –
Су әмәсқу алар көлдин, булақдин.
Шиер хуни, баһасиму болмайду
Байлиқ, талант берилгән бу АЛЛАдин.

* * *

Кәсипдишим ейтти: «Қарши еқимға,
Еқивәрмә, палтә чаписән томорға.
Шундақ жүрсәң йоқилиду олжилар,
Тәгмәй қалар саңа житим қавурға.

Бәклик билән силиқ-йумшақ сөзләшкин,
Төргә чиқар кезиң кәлди һәм сениң».
Жавап бәрдим: «Кечирип қой, сән ейтқан
Ой-пикримгә дәл кәлмәйду һеч мениң.

* * *

Ейтти бирси: «Боливәрмә ақ жүрәк
Бизниң ишта сода-сетиқ нәқ керәк.
Сән алмисаң елип кетәр башқиси,
Олжа, нәсип туривәрмәс чөгиләп.

Ашу жайда ишләп турған кезиңдә,
Елип турар өлишиң бар сениңдә.
Җавап бәрдим: «Мана ашу өлиштин
Алмаймән дәп ралғанмән өмүрдә».

* * *

Мақташ уқтум: «Көрмәй туруп сизни мән
Устаз тутуп, йолуқай дәп издидим.
Сизгә қәдәр оқуп чиқтим йүзлигән,
Қанчә-қанчә шаирларниң китавин.

Мән улардин издигәнни тапмидим,
Ачалмидим ырниң сирлиқ қапқисин...»
Ейттим саңа: «Өзәңни өзәң издигин,
Тепип елип, андин мени махтиғин».

* * *

Шиерлирим ейтти: «һардиң язмиғин!
Су чиқмиған йәрни бикар қазмиғин».
Ейттим: «Йешим қалди мениң чоңуйуп,
Бурунқидәк һәрикәт қилмай музлидиң.

Тураттиң сән бийиң пүтмәй күйлүнүп.
Көз иримдә миң өзгүрүп, түрлүнүп.
Суда үзгән белиқ едиң әнди сән
һардим мән дәп һал ейтмигин түгүлүп».

* * *

Көрдиңмикин бәхитни сән қучағлап?
Пақириған назук тивит қардин ақ.
Қолуң тагсә жириңлинип нурлунуп,
Қолдин чиқип ғайип болған арғимақ.

Миң ейтсаңму: «Токтап тур – дәп садиғам!»
Қолда ерип чүшип кетәр тез һаман.
Нурдин пүткән өңи-боюм таң қилип,
Әтә һәм кәч қариғиним қариған...

* * *

Ейтти бирси: «Бәхит дегән сойқулуқ,
Пәйлиң бар ой қуғлимақ турақ йоқ
Бүгүн саңа ерип турса езилип,
Әтә бирсин әгишиду болуп от.

Шу сәвәптин ишәнмәймән, мән саңа,
Униңсизму яхши күнләр көп маңа.
Ағритмиғин бешимни сән, бағ-бәхтин,
Өртәйдиғу жүригимни жиқ айлар.

* * *

Бағ ичидә «Байтүп пақа» терәкниң,
Сөзни уқтум: «Немчүн тиктиң адәмләр?
Ейтиңларчу қандақ тиләк – мәқсәттин?
Йүз жил бойи бағландимғу бир йәргә».

Ейтти бири: «Қойғун, мундақ датланма,
Күч-қувәтни бәргин новәр шахларға.
Қанчиларға чүшәрдиң салқин сайини,
Өлсәк бир күн айлинимиз ақтамға!».

* * *

Уйқум қечип узақ сәпәр юлдимән,
Узатқанғу қанчә хуҗмәк ойлирим.
Җандунямға йоруқ издәп жүримән.
Үзип чиқип кетәлмидин торидин.

Чүмилидәк әмгәклинип тинмидим,
Ойлиримдин қутилишни билмидим.
Күлкә қилди, заңлиқ, мазақлидиғу
Пут алдида тоғри ятти дүшминим.

* * *

Өзүгөмгә өчмәс отлар ямашты,
Йетип алдим көтәрмәстин бешимни.
Йоруқ дуния барлиғини унуттум,
Болмиғанмән мундақ өйниң күчиги.

Билмәймәнғу өчирәрин отумни?
Өчәшкәндәк қайта ялқун қошулди.
...Бир жил бурун йоқаттимму билмәймән.
Турсунәли Бостанқулов достумни.

* * *

Тулпар едиң төрт туйиғи чиңдалған,
Тулпарлиғиң журтниң бәри тоймиған.
Йә бeғиңға туш кәлмәпту яхши яр,
Һөрмәт қилған, тәғдириңни ойлиған.

Бурул чачлиқ, чоңқур ойлуқ Тавалди,
Тирикликкә қалдуруп бар ялқунни
Өз жениңни немчүн қийдиң яш туруп,
Нәгә төктүң шиердин пүткән қениңни?

* * *

Көп йезишти Жолан шаир һәққидә,
Москвада боюн сунди өлимгә.
Көзлири от шиерларни оқиса,
Юлвас сүри барди ейтқан сөзидә.

Бир ишлидуқ. Бир бүлмидә ыр яздуқ,
Ушшак-чүшәк арманларни сирдаштуқ.
Сеғиннишқан ака-ука, сөз пүтмәй.
Узун-қисқа кочиларни бир бастуқ...

* * *

Жумамудин ақсақал өз өйидә,
Өлтарғандәк болди тирик кезидә.
Қирғизимниң пүткүл роһи-нәсиби,
Сиңгән униң ғәзәл билән күйигә.

Йәтмиш яшқа чиққан йүзи нурлинип,
«Гүлдөй жанни» күни-туни яңраттуқ.
Биз иккимиз аязида Нариннин
Өлмәсликниң бир үзимин тәң соқтуқ.

* * *

Өләригә аз қалғанда Ырыспай,
Жан дунясин төкүп берип йошурмай,
«Муһәббәтниң балладисин» яңратти,
Бийитлири, устур, килич бир талай.

Қанчә юли яш балидәк жиғлидуқ,
Өмүр қирдин өткәнликни тоймидуқ.
Женим акам, булбул сази үниңни
Кәттиңғу сән әвлатларға қалдуруп...

* * *

Даргүл һәдә зал сәһнигә чиқтидә,
Ейтип аста: «Нәдин кәлгән күч саңа?
Мән яш кәздә мундақ Җаңил йоқ еди,
Сәндәк шаир буйримапту җенимға» –

Деди йәнә аяп мени һалқиди,
Көзлиримдин көзин көпкә алмиди.
Қоллиримға тегип турди чоғ болуп,
Көз йешининң тамчилинип тамғини.

* * *

Һеч ким билмәс қачан, қандақ өләриң,
Ким су берип, ким қолтуқлап йөләрин.
Нәсип болар қайси йәрниң тописи,
Кимләр болар сени ятлап сөйәриң?

Үмит билән кимниң көзин қарайсән,
Қандақ сөзни ейтқиң келип ойлайсән?
Қандақ мурас қалдурисән әвлатқа,
Ахирқи рәт қандақ ишқа ярайсән?

* * *

Иман нури болмай қалса дилиңда,
Урилмайду нимиләр көңүл, җениңға.
Меһрими йоқ сәвири йоқ җан болуп,
Айлинипсән кир йепишқан ипласқа.

Өз өйиңдә өгәйдәксән, ятдәксән,
Өзгә әмәс, өзәңгиму патмайсән.
Үстиңдә күн тегип турсун чоқчийип
Барар җайни, еқиминңни тапмайсән.

* * *

Болай десаң тәлим, илим, тәқива
Бир нәрсини һәққиңгә тама қилма.
Һәқиқәйтниң юли билән жүргин сән,
Чечилиду нурлар басқан изиңға.

Әбәдилик ишәнчигә мәһкәм бол,
Язмишиңда езиктурар нәчән юл.
Жүригиңдә қалдурмиғин қара дағ,
Еқилиңни башқурмисун ятбир қол.

* * *

Ичи тар бир бәндә охшаш бәримиз,
Яхши сөзгә йетишмәмду һалимиз.
Ким бирсини яманлашқа уста боп
Бармақтисиз... өртәнмәкдә қәлбимиз.

Биз әтини, яхши яқни көрмәймиз,
Хата тапсақ сөзни раса әпләймиз.
Бизләр шундақ махлуқлармиз яралған,
Тирик бесип жүргән хамбаш жанлармиз.

* * *

Пүткүл бала пүтүмдә биз чиқарған,
Қәдир-қиммәт, һөрмәтләрдин ариған.
Жандуняға пәрдә болуп тосалди
Йәр қаратқан, бәткә қара чаплиған.

Адаштурди юлдин, зиһин – еқилдин,
Бешимизни көтәргүзмәй қайғудин.
...елип қойсаң ашу пүтүм-тосмини,
Пүткүл дуняң айрими йоқ ханликдин.

* * *

Улуқ дала... уч-қири йоқ паянсиз...
Фарабидин дуа елип туримән.
Қулиғимға у-шу келәр тинимсиз
Миң жилларниң садалирини уқимән.

Бу күйләрдә сансиз муңлар-кайғулар.
Түпки жути қачқан ташлап маканлар
Ашу үнләр дүкирәткән далани...
Пурақ чечип турмақтиғу шивақлар.

* * *

Тилсим дуния... тилсимлиғи шуниңда:
Йешилмигән соал қояр алдиңға.
Хусири бар қилған ишиң жориғиң,
Тап қилиду касапәткә қайғуға.

Мужуйдиғу илләт нәдин билмидиң,
Ғәм-ғуссидә барлиқ туққан-ағайин.
Өз гунаңни билип тоба кәлтүрсәң,
Сақлап турәр ялғуз улуқ Худайим.

* * *

Яманларниң қара күчи жүриштә
Дил-иманиң чүшүп турди көришкә.
Сүтқор болсаң яхширар дәп оқитиң
Чирип пүткән байлар алди сүриштә.

Жан қалмиди бүгүн сүтқор бөлмиған,
Униң тамған пайдисидин шормиған.
Кәчүрсәңчо қул бәндәңни шорлиғин!
Ахирәттә нем боларміз, Яратқан?

* * *

Бәк ишәнсәң ғәйритиңгә, күчиңгә,
Әрк бәрмә, һайдатмиғин өзгигә.
Жүрәк билән халиғанни ишлигин,
Қанғур адәм әрзимигән зинәткә.

АЛЛА саңа тәғдир бәргән, бақ бәргән,
Амәт берип бу йоруққа еп кәлген.
Тәпсәндидә қелип кәтмә орни йоқ,
Көйүп кәтмә күймәй турған йәрдин сән.

* * *

Көп ишларни қилай дедим қилмидим,
Өзәмгә өзәм сөз бәрдимдә турмидим,
Болар болмас сәвәп чиқип, алдимда
Өтүп кәтти вақитлирим, жиллирим.

Көп өмүрни чечип алдим бикарға,
Уят болдум өмүр бәргән Аллаға.
Езитқоға қандақларчә түш болдим,
Қувәт-күчим толған чағда оқушқа?

* * *

Өз вахтида байрәмләрни тосаттим,
Өйгә патмай кетәттиғу дос дегән.
Қазан қайнап күлкә, нахша яңратти
Бүгүн салтаң атқа охшаш тәнһә мән.

Шу нахшилар йоқ қулаққа урулған,
Достлар һәм йоқ қучақ йейип сеғинған.
Нәләргиду учуп кетип қелишти,
Булбул қушлар бағ-бағчамда сайрашқан.

* * *

Утуқларму келевәрмәс ғайиптин,
Учиғи униң берекәтлик аялдин.
Қанат берип, Берип ғәйрәт, мәдәтни,
Җан дунямин җәбирлимәй йоқликдин.

Аял заттин әгәр бәхтиң болмиса,
Көкригиңгә сүйгү келип толмиса.
Утуқларға йетимән дәп йетәлмәй,
Чаңда қелип йоқ болисн шу юлда.

* * *

Ичип, тоюп чариғанға мәз болма,
Сокуп турған җүригиңдин бу соға.
Бовилардин қалған жиға, үмити,
Роһлири бар униң чоңқур астида.

Шуларни сән һөрмәтлигин, сахлиғин,
Тиләклирин үзип қоймай ақлиғин.
Пәкәт бирла өз пайдаңни пир тутуп
Пулни дәпла түвиликни сатмиғин.

* * *

Йеримизни ташлиқ демә, таш демә,
Таштиң қиммәт, ейтқин барму нем йенә?
Унда мениң өмүр, сүйгән байлиғим –
Шу сәвәптин азлаймәнғу ашкарә.

Қапқара таш, қизил, аппақ мәрмәр таш,
Миңлиған жил өз қелпида турған таш.
Зақландурған есил боюм ясалған,
Бовилардин маңа мурас қалған таш.

* * *

Хоқусайниң сүрәтлирин көрдүм мән,
Фудзияма йүз башқичә түр билән.
Ечип бәрди карамәтлик җамалин,
Кәлгән охшаш ғайиплиқ бир дунядин.

Ундақ һеч ким күй қилмиған тағ сүйип,
Раһәтләнгән әмәс таққа җан күйип.
Қил қәләминиң тегип тәгмәс язғини
Қиямәткә қәдәр қалмас һеч өчүп...

* * *

Басёнүн кәписидә мән түнидим,
У күй қилған торғай кәби җүригим.
Қелип қалди алчиларниң шехида,
Һазирғичә алалмидим униңдин...

Қайтуруп бәр. Басё мениң сүйгүмни,
Бир өмүрдә бир түнәткән өйиңни.
Ақ сарайдин артуқ көрип аңлаймән,
Шиер сәпләр титрәткәнғу боюмни.

* * *

Улуқ учуқ чоң дарвазам һәр қачан,
Шиер язсам муңдаш маңа кәң җаһан.
Меһман күтүп күн-түн йеқин-жирақтин
Бесип керәр чаң-тополоң чир заман.

Жүғүрлишип мәзгил, макан чәклири,
Әл-жутниңқи муһим барлиқ ишлири.
Айлинипла бир чоң пүтүн дуняға,
Қирип келәр дарвазамдин ишкири.

* * *

Бу турмушқа жипсиз болуп бағланған,
Биләй ташдәк қайта-қайта қайрилған.
Әнди билдим тамтиғи йоқлиғин...
Бирму низам, қаийдигә сиғмиған.

Әплиқ юлни әмди таптим дегичә
Чиқиритип биләйдиғу миңлигән.
Бармақтиғу техи йәнә ишкирләп,
Датлинисән дәрдиңни ейтип кимгә сән?

* * *

Ери өлүп оғул қалди, өй қалди,
Бир жил өтмәй иссиқ сөздин қур қалди.
Нәрқин билмәй сәвир күтмәй ахири
Етәк-йеңи титилдиғу булғанди.

Келин еди ақмаралдәк келишкән,
Тәң кәлмигән гүлмү йәнә периштәң.
Бир дәмдила шалдиқларға айланди,
Әнди аңа бирдәк дозақ, бейиш һәм...

* * *

Достум мениң йетип елип мансәпкә,
Түкәрдиғу иман, инсап, әдәпкә.
Йолуққанда қолниң учин узартип,
Унуттиғу ятқан жайин дақ йардә.

Әстин чиқип шиерлири тап-таза,
Айландиғу хошамәтчи жанларға.
Қәлбимдики дос дегән ақ үмитим
Қуруп кәтти ахирида биртола.

* * *

Икки яқни бир-биригә қоштурған,
Икки жутни қарим-қатнаш дост қилған.
Көрүк мәнғу адди бирла көримсиз
Әл өтмисә әнсирәпла қайғурған.

Мән арқилиқ өтәр тәғдир санақсиз,
Сүйиш өтәр, қанити бар, қанатсиз.
Жиға-муңлар, рисқи өтәр, ыр өтәр
Қалғанчә мән сунуп бир күн яраксиз.

* * *

Чоққиларни көзләп өскән қатиран,
Худа сәндә қандақ күчни йоштурған?
Батур болуп тирикликкә умтулуп,
Тағдәк мәһкәм мүжәздә боп яралған.

Сени көрсәм әрким күчәп көктимән,
Мәхситимгә йәткім келәр көзлигән.
Йерип, чаққим келәр барлиқ тосмини
Сәндәк болуп һеч нәрсидин чәтнигән.

* * *

Аппақ таңда тез көтүрлүп асманға,
Сайримиғин боз торгоюм, шатлиқта.
Сениң жушқун үниңни уққан сиримән,
Жаң чидимас азап чүшәр бешимға.

Авазиңда он сәккиз яш баһарим,
Жараңлайду қалмайдиғу чидамим?
Сайримиғин боз торғуюм, садиғам,
Пүкләнмәйчу аңлимисун қулиғим.

* * *

Қораримда гүлләр, гүлниң сан түри,
Қөтириду көңүлимин һәр күни.
Тазим қилип әтир һедни беғишлар...
Тәғдиримдин маңа чүшкән рәһими.

Ашу гүлләр болмиса нә қилмақмән?
Қандақ күйләп, қандақ яшап турмақмән?
Гүлләр қоршап өмүримни, ойимни,
Өмүрлүк яр болди, шуңа хошалмән.

* * *

Коккок нәдин учуп кәлди беғимға?
Шаққа қонуп коккоклиса женимға
Жиңни билән санчип турған кәби у,
Сезим келәр... Ялқун жүгрәр қенимда...

Қойғин коккок! Әскә салма өткәнни,
Қойғин коккок! Туташтурма өчкәнни.
Ғәзәлсиман жүрәк болуп кетипсән
Кококлисаң муң басиду көксимни.

* * *

Қарлиғачлар һәр жил келип өйимгә,
Уга салар гүллик шипниң түвигә.
Аийләмниң әзасиға айлинип
Учуп кирип, учуп чиқар күнигә.

Балапанлар бой йетилип учушуп,
Кетәридә өйни чөгләп-айлинип.
Ашу кәздә жирақдики баллирим
Келип қалар көз алдимга жилвәқип.

* * *

Серик дала... буғдай оруқ... Чөмөлә...
Көйүк аптап... жениң сүйәр көләңкә.
Иссиқ-юмшақ угисидин арилип,
Жирақларда қахшап жүрәр бөдөнә.

Ғәзәл ейтар муңлуқ аһаң, күй билән:
«Көйүк дәттә өтимән,– дәп дунядин».
...А мән болсам һосул жиғип алалмай
Тәр чипилдар тохтимастин маңлайдин.

* * *

Қойғун, Илан, тез чиқип кәт өйүмдин!
Сән қизиққан журдайманғу байлиқдин.
Баллиримға, нәвирәмгә тегишмә,
Яралғанғу һеқиқдәк ақ сүйгидин...

Ун чачайчу, яхшилиқчә чиқип кәт,
Нәчүн кәлдиң бу өйимни дерәкләп?
Баллириңни көрәр күнин ойлиғин,
Уларғиму керәк яшаш, келәчәк...

* * *

Көкдалада бар өрүкләр Гүлләпту,
Яз қонуптур, йезимизда түнәпту.
Кепинәкләр учуп қонар тинимсиз,
Ейтқанадәкку: «Есил кәчни сүйдимғу!»

Бир кечидә яққан қардәк бәәйни,
Көрисәнғу тәврәп турар гүллири.
Бирақ тездин ерип чүшип қалардәк
Йәнә бир аз тегип турса күн нури.

* * *

Сулар ақар ериғиңни чапмисаң,
Дəриғиңниң түвин қезип бақмисаң.
Тапəвəтниң һеч пайдисин көрмəйсəн,
Аңа тазим қилип даим яқмисаң.

Деһқан болуп сирин билдим топиниң,
Қатлимидин өмүр таптим, нур таптим.
Оңай оқəт издəп кетип нəчəн жил,
Қанчилиған өрүгимни қурғаттим.

* * *

Йəтти таққа үдүл чиқип бармақта,
Йетимəн дəп ғəлбилəргə – утуққа.
Үмитиң бош чоққуға қачан чиқисəн,
Қанчə тосат. Бəллəр барғу юлларда?

Һəйран қалдим һасирған деминңға,
Ғəйрəт қəдəм ташлап басқиниңға.
«Сəпəрдаш бол, һеч қоқмастин сəпдаш бол!» –
Дегəн үни аңлинар қулиғимға.

* * *

Чаувəи оози... Дөөтү пирим билəн
Бағланғанмəн бир жанға билинмигəн.
Шуниң үчүн һəр дайим қоллап сүйүп.
Елип өтəр бетонуш сүрəтлəр һəм.

Ғайптин қолни созуп турар сахлап,
Чарсилдитип жүрəкни қилар чақмақ.
Худа юлин тонимас мəнсингəнни
Доғдам юлда барсиму қилар ақмақ.

* * *

Әлишерниң қәдими келип шунда,
Шу сәвәптин айланған қәдәм жайға.
Мушу йәрдин үндиммән қатлимидин
Қилимән мушу әлгә качан пайда?

Жүригимдин йоқутуп ялған сөзни,
Ейтимән качан аңа дана сөзни?
Әждадлардин қепқалған арман толған
Молла Нияз, туяқтин қалған сөзни?

* * *

Жигитлик қурамимда Шаһмәргәндә
Болғанмән талай қетим зиярәттә.
Өткүр хәнжәр мәзгилдә баш көтәрмәй
Жутумға яритарлиқ бәрдим немә?

Дағ чүшәрмәй салдимғу таза дилни,
Йоқатмастин кәлдимғу муһәббәтни.
Номусчан жигитләргә ярдәм берип
Күнсири өргә таттим миллитимни.

* * *

Ван Гокниң сүрәтлирин көрүп күндә,
Өлимән көп қариған сири күндә.
Дуасидәк яшашниң, йоруқлуқниң
Бояқлар һис ойғитар қәлибләрдә.

Нурлар бар күндин елип кошуп қойған,
Көксиңниң корлиғини тосуп қойған.
Жүригин йейип салған жулуп елип,
Тәсвирләр жиғлап турар муңға толған.

* * *

Ашу язған «Тантарани» варақлисаң
Дуняға Чоққилардин нәзәр салған.
Олтирисән... Буддидәк сүкүт билән
Көксиңдә янар отлар ялқунлиған...

Халиғанчә башқуруп өз-өзәңни,
Қайғу-мунға әгмәсдин һәм бешини,
Аләм билән жуғурлишип кетисәнғу,
Суға чүкмәй, күйдирмәс отму сени.

* * *

Күндә мән Бодхидхармаға охшашлинип,
Өңилимән жүрәккә сүкүт берип.
Йетәлмәй тирикликниң сирлириға
Күздә чүшкән япрақлардәк сериқлип.

Ялғуз чекит-тутқини туталмастин,
Өткүзимән боран-чапқун қуюнларни.
Чәксизликкә чиқимәнғу билдүрмәстин
Тапқан чағда тохтаймән мәңгүлүкни...

* * *

Тилигиңни сән билдүрсәң дилиңдин,
Қоллишиға еришисән Алланиң.
Йоруқ нурға бөләйдиғу жениңни.
Турмуштики тосмолардин атлидиң.

Ай-аләмгә йетәр яйған ғуличиң,
Чөпниң, ташниң, сөзлирини уққиниң
Онсәккиз миң аләм йүзин көрисән,
Өчидиғу тән күйдирәр отлириң...

* * *

Адәм, шунчә бәк тар пейил немишкә,
Бу пәсликкә айландурған сени ким?
Бир-бириңгә дүшмәнлишип қәс санап
Худа бәргән хислитиңдин айрилдиң...

Кечиримлик, айкөл нәчүн болмайсән?
Пәқәт бирла өз пайдәңин ойлайсән.
Хошнаңники қорасиға алийип,
Қорал тутуп өлүм билән ойнайсән?

* * *

Өскәнсири адәмләрниң ақили,
Көпәймәктә иймансизи, пәслири.
Қилимән дәп йәр йүзигә үстәмлик,
Байлиқ билән өргә татар тешини.

Мақсат-ойи йеңип елиш, йәлкиләш,
Тәпсиләшку башқиларни әскиләш.
Ахирәттә билмәс өзи чүшәрин
Бүгүн өзи яққан отқа, зиди пәс!

* * *

Күндә уруш. Дүгиләк бу йеримиз.
Отта қалди... қандақ җанмиз зади биз?
Йәрни хорлап җүригигә оқ атсақ
Немә болар? Йәрғу бизниң тегимиз.

Демәк қирсақ өзимизни өзимиз,
Йоқ болмамду әвладимиз, көзимиз?
Нәдә қалар һә дегәндә биз үчүн
Алла Талла соға қилған сөзимиз?

* * *

Йәр үстидә чарсилдиған һәр бир оқ,
Жүригимгә келип тәккән тикән-шоқ.
Җандунянин ярилинип қанити
Учалмастин толғинимән қанат йоқ.

Тәккән оқлар қансиритип дилимни,
Тешип өтәр көкригимни, жулунни.
Башқиларни аман сақлап қалай дәп
Ай-аләмгә янритимән үнимни.

* * *

Дуняда көп шақиратма һәр қандақ,
Тағни тешип ейтилиду учқандәк.
Синдүргәнмән күчин укәз яш қурақ,
Шақирашлар билинәтти муқамдәк.

Шундин башлап илһам бәрди у маңа,
Қамчилайду, қийнар яз дәп шиерла
«Мәндәк сәнму тағни тешип ейтилғин!» -
Дәп һәр качан мәдәт берәр дилимға.

* * *

Кәлгән едим зиярәткә. Софи-Булан,
Қулиғимда үни қалған жиғлиған.
Сениң қутлуқ сүйгуниң, ишинимән
Өзгичә бир есил нурдин яралған.

Қандақ йоруқ күч сени йетәклигән,
Ким силиған чечиңни пишанәңни һәм?
Таң қалдим ғәйритиң, кувитиңгә,
Яратқанниң өзиму, бөшүк анаң?

* * *

Қан қизитма болғандин барму пайда?
Күйип-пишқан бәндиләр қайси жайда?
Һәшәмәтдик өй болар сәвир қилсаң,
Там һулиңни тикләп ал авал-башта.

Буйримиса йәтмәйсән, йетимән дәп,
Миң рәт өлчип, чиқарған йешим керәк.
Еқилликлар үнчиқмас һеч вақитта
Алдирақсан болмайду зади зерәк.

* * *

Жан талашқан дуняңдин қизиқ нимә,
Йориғи йок юл ятар излириңдә?
Баллириңга берисән қандақ жавап,
Қиңгир ишиң билинәр мәзгилидә.

Еғиз-бурнуң булғунуп, һәм майлишип,
Дәрижәңму көтүрлүп пайдаң ешип,
Бир күни ак өлүм пишанәңдә,
Ишинәрму сөзиңгә ялған-кийшиқ?

* * *

Ач уйқаңни, уйкиға йеңилмигин,
Зирәк болуп яшиғин оғлум мениң.
Ухлап өмүр өткүзәр қанчилири,
Көргиним йоқ уйқидин сәмиргинин.

Туюп турғун һәр қачан әһвалиңни,
Әң авал һәқиқәт тәливиңни.
Сезимлириң йетилип мәһкәм болсун,
Шундақла ичәриңдә тамиғиңни.

* * *

Мәнсәп, байлиқ билән өмүр сүримиз,
Дәрижимиз үстүн һәм дәп жүримиз.
Ундак әмәс, килған савап иш билән
Өзгүчә биз биримиздин биримиз.

Яратқанниң күчи билән өсимиз,
Шамдәк йенип бир күн лап қип өчимиз.
Ялғуз бирла ийман қалар биз билән,
Ақ оронуп у дуняға көчимиз.

* * *

Достум кечә ойноап күлүп жүргәнди,
Махтинарлиқ яхши өмүр сүргәнди.
Бүгүн уни таппай қалдуқ издәпму,
Ғайип болуп кәтти, нәдә макани?

Нәдин кәлди, нәгә кәтти билинмәй,
Үстилидә қалди китап йепилмай.
Қайғу-мунға толған муну музика,
Қалмидиму һеч вақитта яңирмай.

* * *

Мамат достум, өлүп қайта тирилдиң,
Шипа таптиң күчи билән билимниң.
Өлмәс үчүн өжүр болдиң өзгичә,
Ахир жүрип әл көзигә илиндиң.

Әмди сениң ишләп турар мәзгилиң,
Ғулимисун соқуп турған тамлириң.
Бар қирғизға өлгә болсаң, яхшиди
Сениң әркиң сениң күчлүк чидамиң...

* * *

Сиһиргәлик йоллар билән айлинип,
Маяларниң дунясиға бағлинип.
Ацтекләрниң тамғилирин оқуймән,
Миң жил бурун битҗит болған ташлинип.

Сан-санақсиз йилтизларниң ичидин,
Түпки булақ бирдәклигин чүшәндим.
Инкләр һәм кечуаниң күйидә
Бизниң аһаң түтәндиғу мән билдим.

* * *

Маркес ағрип ятти дегән сөз уқтум,
Өйгә патмай изалинип һодуқтум.
Бир туққандәк йеқин болуп жүргәнмән,
Әскә алмай йешин, тилин, миллитин.

Дәвримиздә өзгичә бир жан еди,
Сөзлириниң янған шами бар еди.
Маркес ағрип ятти дегән муздақ сөз
Палта болуп тәгди әгди белимни.

* * *

Их Неруда пүтүн турқуң күй еди,
Нахша билән таптиң аброй, һөрмәтни.
Азап билән язған һәр бир қуриңға,
Ана жутуң, чәксиз муһит, күн патти.

Зор долқунлар айиғиңға жүкүнгән,
Долқун билән шиер кәлди күттүргән.
Исла-Негир арилида жан бәрдиң –
Волкан болдуң чоңқурларда гүкүргән.

* * *

Уитмәнниң Қапийәсиз шиеридәк,
Тағлар, һәм қирлар йәнә долқундәк.
Сәпләр әнди яралмас бу дуняда,
Аңа охшаш әмәс зади сирлик.

«Йопурмақлар» аләмни қаплап қалди,
Яшаш берип йешил нур сахлап қалди.
Қәлмәктиғу қоллунуп һазирдиму,
Қалдурған у отлуқни, чақмақларни!

* * *

Дарио Амазонка дәриясидәк,
Чеки йоқ материккә сиғмиғандәк
Өркәшләп еқип барар... чоң шаирлар
Мана шу зор дәриянин қуймисидәк.

Лорка һәм Альберти му озуқланған,
Мистраль үнчә, назук, сусун алған.
Инқилап шиер алған Хасе Марти,
Вальехо алмасларни қезип алған.

* * *

Җандуням көк-шал чүшүп ишқи-отқа
Патқанда йетәклиди у Петрарка.
Түгүлдим ерип яттим һушсиз болуп
Хумарим күйгән әмәс һеч қачанда.

Аман-есән елип чиқти ялқунлардин,
Бурун ундақ устазни һеч тапмиған.
...Бүгүнму Лаура дәп ейтқан нахша,
Янар бир от тәпти – күчи Лавулдиған.

* * *

Шекспир дана бәкму ойчан болған,
Илһамни Тәңри қоллап елип турған.
Аләмни халиғанчә рәтләп түзәп,
Қудулға ханларниму тәңкип койған.

Йәр шарин кучиғиға қисип елип,
Тәғдирди ойнап жүргән қочақ қилип.
У язған әсәрләрни оқуп қалсам,
Көрсәм дә йешим ақар тамчилинип.

* * *

Бүгүн йәнә соали Гамлитниңки,
Йешилмәй чигишлинип қийинлашти.
Бир-бирин сатқан адәм көпәйдиғу,
Ялған сөз һәқиқәтдәк билинмиди.

Һарамдин мәнсәп тапқан ятти хошал
Тарланди һәқиқәтниң юли маңар.
Хәнжәрдәк өткүр соал жавап тапмай,
Заманәм күч-қувәтсиз еғир әһвал!

* * *

Тәң болмиғин яндаш жүрип яманға,
Сөзин алғин йеқин болсаң яхшиға.
Уринмиғи ишқа қолдин қәлмигән,
Чикинмигин иш қилғанда задила.

Сундирмиғин бирсининки дилини,
Һәр қачанда һерикәттә бол, түк тәрни.
Әгәр оғлум көзлиримдин нур өчсә,
Қирқитмиғин Пумға тиккән талларни.

* * *

Қалдурмидим артуқ мирас кәйнимдә,
Жай салмидим Шәһәр Ош һәм Бишкектә.
Сөзләр болди өмүр бойи қут көргән,
Шулар болди жиққан тиккән, түгүчләр.

Берәлмәймән бирләп бөлуп силәргә,
Кәтсәм пүттим қайтиш йоққу кәйнимгә.
Сөзни йәргә ташлимаңла баллирим,
Азапланмай ятай тинич гөримдә.

* * *

Туйоқсиздин өлүм кәлмәс... Алдида
Қулақ қеқиш қилип қояр һәм саңа.
Кәлсә әгәр узақ өмүр яшиғиң
Өзәңни бил өзгиләргә муң салма!

Түз бассаңла камил ийман юл билән
Йолуқмайду һарам өлүм шум дегән.
Чаң жуқтурмай таза жүрсәң дуняда,
Қалар сәндин көп һекмәтлик сөз дегән.

* * *

Изимни бесип келәр шагиртлирим,
Силәр мениң қари көз қарчуқлирим.
Қанатлирим һәм учар жирақларға,
Мевә берәр этигә күчәтлирим.

Елиңлар сөзлиримни қәлбимдики,
Ташлаңлар дәмсизлирин уларниңки.
Дәрия болуп еқиңлар өркәшлинип,
Туз урмисун унитип булақларни.

* * *

Пишанәмдә ялғуз бир маканим бар,
Шиер йезип жан күйлирин челип турар.
Қийналсила әгәрдә гия, теши
Бу яшашта бәхтимин кәмтүк қилар.

Макан барда мәнму бар шарақлаймән,
Мевә берәр егилгән дәрәқтәкмән.
Макани йоқ жанларға ағрар бағрим,
Қанатлири қийилған қушлардәкмән...

* * *

Бир ой бар адәмниң каллисида:
«Яшап жүрүп әл-жутниң арисида
Нә иш қилдим дәп өзгиләр әслэп турар?»
Бу яшашниң мәниси мана шунда.

Немә қилдин? Йеп-ичип ойнидиңму?
Өзәндин башка жанни ойлидиңму?
Бу дуняға жөн келип, жөң кетәмсән?
Бедерәксиз кураринни билмидиңму?

* * *

Арисида тунжукуп олтиримән,
Дили билән жүриги сокурларниң.
Чаңилдап ғәзинисин сөзлишәр кәң,
Қачан, қандақ, нә қилип толтурарин.

«Манас» айтсам дилигә турар қонмай,
Тарих ейтсам билмәксип көңүл қоймой.
Нәдин мундақ баш қошуп келиштикин,
Хемир болмай куруп қал хемир болмай.

* * *

Әл-жутум, терип алғин чашқиларни,
Кейин қәлбим мушундақ ечиларму?
Алдиңларға төкүп салдим... буниң үчүн
Бәрибир маңа һөрмәт таш болмаду?

Әң қиммәт әзизләнгән дилни бәрдим,
Шиерлар мениң қайта тирилгиним.
Бәтләрни ичип-йепип ахтуриңлар
Өңүмни көрисиләр кейин мениң.

* * *

Яратқан зогуламни үзгән екән
Егиздин, чәксизликтин, чоңқурлиқтин.
Шу чағда атам йәтмиш, йүзни көргән,
Исмимни қойған Эгәм бәрди дегән.

Бу исим – мөрә тамғам, рисқи беғим,
Бикардин бикар сөкүп қағимиғин.
Дилимгә Алла салған китап сөзни
Дилиңни паклилмастин һеч алмиғин!

20. 07.06.

ШИЕР ЧАШҚИЛИРИ – РУБАЙИЛАР

* * *

Бу дуня көп сирлиқ, тепишмақ толған,
Наданлиқ, мәнмәнлиқ, көкрәкни урған.
Өмриңдә тинмастин жиққан, тәргиниң,
Бир дөңдәк билинәр күлдин ясалған.

* * *

Ғадийип, немишкә қепач өтисән?
Қандақ бол, аләмдин бир күн көчисән.
Хан өткән, бәг өткән мушу бир юлдин,
Сәнму һәм шулардәк йенип өчисән.

* * *

Бизниң өмүр толған һелә, ялиға,
Езип қалар анчә-мунчә пайдиға.
Шундақ жүрүп һарамлиққа чилишип,
Һарам болуп қалди дәймиз әтрапла.

* * *

Дуня бизниң минип алди боюнға,
Кирип алди көкирәккә, қоюнға.
Яшашқиму лайиқлишип аз-аздин,
Айландурди бизни карта-оюнға.

* * *

Тамашиға көнүп пүтти дилимиз,
Биз уссулчи әртисләрниң биримиз.
Гөр ичидә сорақ берип турғанда,
Қандақ сөзләр екән қизил тилимиз?

* * *

Шарап билән жуюп якши-яманин,
Чәктин ашқан шанө-шәвкәт яралди.
Пәқәт бирла мәсләр толған өлкидә
Чирақ билән издәйсән сақ адәмни.

* * *

Юличидәк келип-кәтәр шәһәргә,
Жан дилиңни берип жүрмә көргәнгә
Иләштүрмә түнки барниң қизлирин.
Жүригиңни атап жүгрәп егилмә.

* * *

Өлмәсликниң йолун издәп пайлайсән,
Күни-түни шимирлинип қайнайсән.
Пайдиси йоқ ... Пәйғәмбәрләр көз жумған,
Түрүк болуп сән дә тирик қалмайсән.

* * *

Ятлап алған сөзни ейтип ядатма,
Илимпизим көндүң яман адәткә.
Қандақ шагирт чиқар сәндә ким биләр,
Оюң дайим дәстиғанда тавақта.

* * *

Япяш туруп авишқиға айланған,
Дуня-малға қоли-пути бағланган.
Яшлар жүрәр... тездин қерип, тез өлүп,
Учқур хиял, хошаллиқтин айрилған.

* * *

Әслик болуп, қопал сөзләп жулқунуп,
Һазирқилар мәнсәп көзләр умтулуп.
Жөләп өтүп чамдишиду йенимдин,
Ийман-иззәт, ар-номусни унутуп.

* * *

Оқуш җайда бир ишлигән устазим,
Он жил болди ишиң пүтмәс, бедайин.
Булақ көзиң пәрдә бесип қалғанму,
Бу жил язда ечилсакән илаһим!

* * *

Ялған ейтип сөзлигәнгә мәш болдуқ,
Бей-бечарә пеқирларға, таш болдуқ.
Өкинимиз өргә чиқмай қалдуқ дәп
Өзимизгә қуруп елип тосконлуқ.

* * *

Елип қелип ич көйдирәр хәвәрни,
Немишкиду чечим бурун ақарди.
Өчирәлмәй олтуримән, вә лекин
Көксүмдики гүрилдигән ялқунни.

* * *

Тәғдир сени хемир қилип жүғүрса,
Халиғандәк бейләп йәнә ойниса,
Аччиқланма, сәвирлиқ қил, сәвирлик,
Көндирисән өзәңниму ахирда.

* * *

Әлниң бәри нәзәр селип турғанда,
Әпчил болуп шумлуқ қилип қувланма.
Қисип алған сениң атақ-мәнсивиң,
Әгәр билсәң әрзән аққан судинма.

* * *

Бай йолуқса, хошаллинип баш уруп,
Қоли йоқла болса йәкләп таш уруп,
Сир бәрмәстин әпләп яшап жүрисән,
Кийимиңдә пәслигиңни йошуруп...

* * *

Нам талишип ахмақ болдуқ көпимиз,
Тузсиз ашқа айландиғу сөзимиз.
Қолимиздин пуқни бөлүш кәлмәстин,
Қөқмай-қашмай әлгә қарар көзимиз.

* * *

Кечә бу қорани қоруп жүргәнди,
Сүйәк йесә корс-корс қип өрәтти.
Бүгүн башка қораға өтүп аптиғу,
Шипаңлитар қуйриғини у әнди.

* * *

Дәрәх өсмәс йәргә йелтиз татмиған,
Шаир өсмәс хошамәт сөз сайриған.
Йәтсимиду күнүмлүк иззәт – һөрмәткә,
Мәзгил келәр уни қайта тасқиған.

* * *

Юлда мән дәп юл талишип көкәрмә,
Көрүп турар халайиқ-журт жүк кимдә.
Кимниң қанчә қудрити бар – күчи бар,
Кимләр йетәр куш өтәлмәс чәкләргә?

* * *

Қурт терип йәп еңизлар арлиған,
Тилин билəп шақилдиған сеғизған.
Бирла ырин қайтилайду тинимсиз,
Немә күтсәк болор үндин яңриған?

* * *

Төрдин орун тәгмиди дәп өкүнмә,
Төр дегиниң зади достум у нимә?
Қиммитиңниң баһалашни сән билсәң,
Төрдин үстүн сезилиду һәр кимгә.

* * *

Бирси мени баһалар дәп жүрәттим,
Иссиқ сөзләр ейтар һәм дәп күтәттим.
Бир тийинға әрзимәскән ойлисам,
Қуруқ намға йәм болғанкәм чүшәндим.

* * *

Тәқ талашқа тоймидиғу адәмзат,
Йәр үстидә көпни қийнар бу азап.
Бәндиләрни иттилаққа кәлтуруп,
О, Яратқан күлкә қилмай қол узат!

* * *

Яратқаниң йориғидин айрилдуқ,
Гөр оқәткә белимиздин чиландуқ.
Айланмида қалдуқ өргә чиқмастин,
Әнди қачан, қайси йәрдин тепилдуқ?

* * *

Турақлиқ бир турғимизни йоқ қилип,
Турмуш бизни тәпмәктиғу доп қилип.
Қамқақ қилип учурмақта еғир күн,
Дәһшәт бала, дили қара йоқсузлуқ...

* * *

Көринмигән чәкләр турар дилимда,
Тосмолар бар нурдин пүткән алдимда.
Ишинимән мән шулардин өтимән,
Жүригимни айландурмай ғәлвуға.

* * *

Үмит мениң бойонимдин йәлкиләп,
Минип елип нәвирәмдәк әкиләп.
Босоғамдин кәтмәй қойди безирип,
Қуғлисамму кирип чиқар тәмсилип.

* * *

Пишанәмгә буйриғанни көримән,
Әжәл йетип бир күн өлүп кетимән.
Яшап өткән өмүримниң қәрзини,
Төләмәстин кетишимдин қорқимән.

* * *

Бу дунядин болуп жүрүп хәвәрдар,
Йезимиздин кәтти нәчән атилар.
Билмәймәнғу өмрүм кота йә узун,
Чамдар маңа йәнә қанчә қәдәм бар?

* * *

Қиямәттә тирилипла кәтсим мән,
Гөрдин чиқип жуйинимән суда һәм.
Хиялимға Ана дегән сөз келип,
Ана-Ана! дегән яңрақ үн билән...

* * *

Устаз болдум сөзни таллап тизғанға,
Сөз дәмини, өңин айрип алғанға.
Шу сәвәптин кечикипла баримән
Тәң бөлүнүп кәйнимдики юлларға.

* * *

Тәғдир мени туш-тәрәптин торидиң,
Кәйпин кийип италғиниң, жоруниң.
Өз әнчәмни-өжүримни талаштим:
Өлмәсликниң дәрди билән ағридим.

* * *

Қули болмай һарақ билән, тамақниң,
Аз өмүрдә өркәшлинип шар ақтим.
Бәзиләргә қувәт бәрдим, дәм бәрдим,
Бәзиләргә өзи болдум қанатниң.

* * *

Улуқларниң юли билән жүрәй дәп,
Өз юлумни қалдим шунда үнимләп.
Меңиверип дәссилипму тамамән,
Сепкән урук сезилмәйду үнәй дәп...

* * *

Топлаймән дәп анчә мунчә байлиқлар,
Чөкүп қәттим тирикчилик сазиға.
Торайғирдәк тагда қалған яшлиғим,
Җамалиңни җилвә қилғин алдимда.

* * *

Жүгрәр кәздә жүгрәрмидим әттаңа,
Әнди көксим қенилар шу арманда.
Муңға петип сеғинимән өткәнни,
Муқам-сазға толған еди у чағла.

* * *

Ырға бәрдим әзизләнгән өмүрни,
Ырим билән ишки дуням төкүлди.
Көргән – баққан, бар тапқиним байлиғим.
Ярим бөлди ачқан мениң көзүмни.

* * *

Қазса қанчә һәч пүтмигән байлиқмән,
Әверестниң чоққисини көзләймән.
Илһам кәлсә бәрмәймәнғу қорални,
Топан сумән. яки сәлниң өзимән.

* * *

Җандунямни яра тепип той қилип,
Қәнри ойлар әпкә кәлмәй жүш уруп.
Ятқан күнләр нәгә кәтти төхтимай,
Есил яшлиқ өткән екән долқунуп.

* * *

Тирикликниң чекип қилип, өзигин,
Арилидим йешил түзләң, дәрясин.
Уни қанчә сөйсәң бирақ у сениң,
Билдим бир күн томориңни үзәрин.

* * *

Бир дост күттүм, йәтти мәнсәп орунға,
Билинмиди мениң барим, йоқумда.
Үздим қолни ундақ достин бурунрақ,
Чүшмәй қойди у тәрәпкә юлумда.

* * *

Бир достумдин көрдим жанға яхшилиқ,
Қуда күтсә алди мени баш қилип,
Айемиди қолдин кәлгән ярдимин
Йолуққанда көздин кетәр яштемип.

* * *

Ким унутса өтүп кәткән күнлирин,
Унутқини өмүриниң түрмигин.
Яшисиму һәммисигә бәқувәт,
Бир өңүри йоқ болиду дунянин.

* * *

Ким бирлири жемилигән, таш атқан,
Қайғу-азап мәзгил өтти бешимдин.
Туш кәлмисәм шу учурға баш қатқан,
Қур қалмақмән көп олжидин, есилдин.

* * *

Көз көринә юл тосулуп, бөгәлдим,
Тосмоларниң қирлирида көкәрдим.
Қанчә юли тийилидим, жиқилдим –
Жени болди ашу байлиқ һөнәрниң.

* * *

Бесип турди һәрхил күчләр үстимдин,
Басқан сири тәврәндимдә күчләндим.
Ахирида хан болдимдә амалсиз,
Алтун тәхтин миң жулсиму чүшмидим.

* * *

Көл үстидә үздүм чүшмәй кейикдин,
Алтуң белиқ пәйда болди ғайиптин.
Ейитти маңа: «Жүригиңни тосмиғин,
Һеч сақитта қараңғу һәм йоруқтин».

* * *

Ятқан едим, учуп келип кепинәк,
Көңүлимни көтәрдиғу ашу – бәк.
Ейитти маңа: «Муһәббәтни ғәзәл қил,
Шуниң билән от алиду бу жүрәк...».

* * *

Маңлийинда сайрап турди саратан:
«Их, Шаирла көк асманға қарисаң!
Мана ашу мәңгүликниң астида
Ләнәт ейтар әгәр чөчүп маңмисам...»

* * *

Турган едим су төгмәнниң йенида,
Буғдай деди: «Биз мубәрәк тепилға...
Һазир мана мижилинип ун болуп,
Айлинпализ адәмләрниң кениға».

* * *

Йошурмаймән, яхши сөздә хошалмән!
Сөзгә қул боп йетәклинип кетимән.
Аләм маңа қучиғини яйғандәк,
Чәксизликкә қанат кекип учимән.

* * *

Дилимни мән сақлиғанға көнмидим,
Кир жуққузуп дәкки йеди сүйүгүм.
Қайта-қайта тазилинип, яширип,
Чирақ болуп өрни көзләп өрлидим.

* * *

Күнләр пәқәт күн жүгәрсә талмиған,
Күмүш беғи, қоңғирақни бағлиған.
Һазир аран сезип күйүн, пәдисин
Баш көтәрмәй қайғуримән аңлисам.

* * *

Ғәмләр бесип төмән-түркүн ойда мән,
Қора-жайни нәчүн рәтләп қоймудум.
Турди әнә пүтмәй қалған шиерлар,
Бүтүрүшкә бармай қойди қоллурум.

* * *

Кәлгән өмүр бир күн кетәр ениқ, һәқ.
Өмүр бизгә аз мүннәткә аманәт.
Қиммәтлимәй аманәтни бу улуқ
Аңа бирдә қилимизғу хиянәт.

* * *

Топа едуқ, қайта топа болимиз,
Чаң болуп һәм таққа, ташқа қонимиз.
Әң бир адди мана мушу һәқлиқни
Немә үчүн биз унутуп қойимиз?

* * *

Яшаш бизгә әң бир қутлуқ сий-һөрмәт,
Бу һөрмәткә лайиқтилар аз бирақ.
Ким бирсигә туюлсиму чөлпандәк,
Бирлиригә бойниға салған сиритмақ.

* * *

Әгәр күтсәң қайта язниң келишин,
Жүрәкдики музниң ерип кетишин,
Қовурғаңни тутуп икки қолуңда,
Қеңәшкин һәм чиқсун очуқ йешимиң.

* * *

Бирлирини тәнқитләшни ташлидим,
Гунам немә, кимгә нәчүн якмидим?
Шундақ қилсам бирдә мениң қорамға
Ирғитиду қара нийәт ташлирин.

* * *

Мәзгилидә жигдә гүлин пуридим,
Сайесида раһәтлинип ухлидим.
Хумар-отқа тунжукдимдә бир дәқиқ,
Көктин маңа чүшмәй қойди ярдимим.

* * *

Нурлар чачқан жамалидин пәриниң
Женим көйүп қанчә йоли еридим.
Мана әнди чачлиримни ақ бесип,
Чақлар охшаш өңүм өчүп конирдим.

* * *

Бирси деди: «Қеридим дәп ейтмиғин!
Микти болғин, қой мизиңдин қайттмиғин!
Йәтмиш яштин ашқан нәчән бовайниң,
Көрдим көзин қиз-келинғе салғинин...»

* * *

Дәйду бирси: «Қизиғи немә дуняниң?
Аялзаттин гүзәл дуня көрмидим.
Ашу сезим отдәк йенип турмиса,
Демәк мениң пүткиним һәм өлгиним...»

* * *

Көзлириңдин отлар чечип тәвритип,
Ағай дедиң назәк сөздә иссситип.
Сениң гүлдәк гүлләп турған кезиңғу –
Қол бармайду, алай десәм бир қисип...

* * *

Ишқиң-отиң көкригимдә янғанда,
Шәһәргә мән атлинимән тездинла.
Шамал-боран... һазиричә маңмидим
Көймәктимән ялқунлинип бирақта.

* * *

Йәрниң үсти аппақ қелин қар еди,
Йәргә чүшкән қара чечиң бар еди.
Йүзлириңни қоруқ басқан чечиң ақ,
Чолпон охшаш көзлириңдә нур қени?

* * *

Мәптун қилди тал чивикдәк бойлириң,
Адаштурди басар юлдин ойлирим.
Сүрәр екән мени нәгә билмәймән,
Ашиқлиқта бу улғайған өмүрим?

* * *

Силиқ бесип көңүлимгә от салдиң,
Жипсиз бағлап йетәклинип мән қалдим.
Яшисамму бурун ойнап қулундәк,
Әнди ойчан. Ялқунлимәй мән яндим.

* * *

Сениң билән өткән өмүр әсләнсә,
Бир қизил чоғ чүшкәндәкла жүрәккә.
Пешаниси саңа буйруп туш кәлгән
Армани йоқ у жигитниң өмүрдә.

* * *

Қара қелин қашни терип керилгән,
Урушқандәк билинду әр билән.
Қой, буниңни, болғинида нәвирлиқ
Дурус болмас ашқа тойуп кекиргән.

* * *

Аяллирин пул тапқин дәп һайдиған,
Қандақ мирза бу песликни ойлиған,
Қандақларчә өтәр аш буп боғзиндин,
Тапқан тамақ азаплинип тепилған?

* * *

Аял затин хорлимиғин, жиғлатма –
Бу дунянің түриклирин ғулатма.
Япмиғинсән бейишниңки ишигин,
От қоймиғин барақсанлиқ гүл баққа.

* * *

Сойқу қизлар сетип жүрәр тәнлирин,
Ким ейитмайду, сатмайду дәп анисин?
Сәмитләрни йәр жутқандәк балакәт
Йеқинлиди дегән ойға чөкисән...

* * *

Аял зати периштәдәк нур еди,
Басқан йери қутқа толған гүл еди.
Назак, йумшақ, силиқлиқни йоқутуп
Әркәк симан сәтәңләргә айланди.

* * *

Икки аял, бири ейитти мундақ гәп:
«Бизниң әрниң нами өзи бир әркәк.
Әпләп бала туғувалдим, күндә мәс,
Өйни тапмай, титрәп жүргән бир бәзгәк».

* * *

Баш-алиман қәдә-салтлар йепишти,
Көрдим қизни елип қачқан жигитни.
Билмәй қалдим нәгә кетип баримиз,
Номус дегән өлтәрмәктә тирикни.

* * *

Көрдим бәхти болмиған көп әркәкни,
Хощнимизла һайдиди бәш сәтәңни.
Мундақ жүрсә пули болмай қолида
Ана өлсә нәдин тапар кепинни?

* * *

Аял байқуш етәклири житилса,
Әл ичидә нәрқи турмас бир пулға.
Қәдир-сийи әнди қайта кәлмәйду,
Бәхти пүтәр жиғлиса һәм вақирса.

* * *

Бир нәрсигә чүшәнмидим задила,
Қачан, қандақ учрашқанмән хизирға?
Өчүш кези кәлгәндиму өчмидим,
Күйдин янмай көкирәк – от қизишта.

* * *

Талай сөзлдәр өтти мениң арқамдин,
Сөз қалмиди боюн толғап баш бурдум.
Сүкүт қилдим сөзниң қуват-күчигә,
Әнди уларни әркинликкә қайтурдум.

* * *

Чоң базарда, дарвузиниң алдида,
Тийин сорап қолни созди бир бала.
Худа шунда қол созғандәк сезилди,
Төкүлгәндәк болди исиқ нур маңа.

* * *

Күндә көрдим Яратқанниң җамалин,
У җамални һәм таптиңғу әтрапдин.
Қушқач сайрар, гүл һиди бар, ақар су,
Бир дәқиқчә тохтап туруп қариғин!

* * *

Муну тағлар қат-қатлинип тирәлгән –
Йәрниң иссиқ деми билән ширәлгән.
Бизгә рисқи, деми қути Алладин
Қудрәт-күчи җан бәригә берилгән.

* * *

Әтир гүлни көрдим таңда йориған,
Қатлимида шәлдәм тамчи пақирған.
Аңланғандәк юлтузларниң шивири,
Мушу бир күн дилда, әмәс унтулған.

* * *

Сәзмидимдә тосқонлуққа учирап,
Үмитлирим қалди йәргә чачирап.
Бу дунияниң сирлири һәм, қиммити
Муһәббәттә турар дайим пақирап.

* * *

Иман келип журигиңин қаплиса,
Күни боюң нурға толор тап-таза.
Алла билән сөзлишисән көзму-көз,
Әмди сана икки дуня йоқ җаза.

* * *

Ким бирини қолдин кәлсә йәк көрмә,
Һеч вақитта зийениңни тәккүзмә!
Шунда сениң кәңри тарап жилтизиң,
Өмүриңму охшап қалар көкләмгә.

* * *

Унитмиғин Ата-Ана туприғин,
Дуа көрмәй гөристани көймисун.
Өзәңни ойлап раһәтлинип ятқанда
Бала келип зарлатқузуп жүрсимун...

* * *

Яратқанниң билиш қийин ой-юлин,
Бирақ уни еқил билән болжиғин.
Йеқинлиғин ибадәттә, әмәлдә,
Керәк әмәс аңа йоқуң, байлиғиң.

* * *

Һәр дәқиқтә қувити бар Алланиң,
Демиңниму бош бекорға алмиғин.
Әгәр билсәң кирпиқ қақар дәмдә һәм,
Янар күчкә егә болар жан-тениң.

* * *

«Сәпәр елип кетәримгә аз қалди,
Пуған қенип қарайчу бир асманни»,–
Дәп атиси... Балисиға өгәткән.
Пәқәт бирла йәргә қарап басқанни.

* * *

Ейитти Ана турмуш қурған қизиға:
«Рази едим саңа бәргән тузимға!
Қандақ һөрмәт қилип күтсәң пириңни,
Йүзиңдики нур айлинар қизилға!»

* * *

Ейтти бала: «Ата қандақ қилимән?
Қайси ишниң һөддисидин чиқаймән?»
Жавап қатти: «Жүрәк билән кеңәшкин,
Алла десәң юлиң болар дайим кәң».

* * *

Алланиңки изнисиз шамал чиқмас,
Сулар ақмас бир талму саман учмас.
Булут көчмәс, җилишмайду юлтузлар,
Қәлибтин җараңлампу шиер чықмас...

* * *

«Өргиләй бешиңдин хәлқим!» – дәп қоюп,
Хәлқиниң рисқисин раса йәп қоюп.
Җүргән, хандин дәрвишләрму улуққу
Бурда наңға шүкри дәйду тоқ болуп.

* * *

Қошлап җүрсә қөләңки буп җансақчи,
Демәк сүйәр хан байлиқни, мәнсәпни.
Әлдин қорқоп, қоқмай қалған Худадин,
Унутқанғу Иман билән инсапни.

* * *

Болмай қалди адаләтлик сотларда,
Күтүп турар: «Қайси тәрәп пул берәр?»
Һәқиқәтни бесип һайдар қамаққа,
Һарам тамақ раһәтлинип сәмирәр.

* * *

Әл сөз қилар: сотқа ишиң чүшмисун,
Чүшсә биләр униң тәстә пүтишин.
Расликларни аяққа басар әбләғләр
Қайғу-муңға толдириду көкригин.

* * *

Кәлмәсмикин бизниң йәргә әркинлик,
Тараймақта әл дәм алар бүл кәңлик.
Һәр бир қирда толуп кәтти қашқирлар,
Күчүклири марап гөщдәр хиңшишип...

* * *

Күндә байрәм... иссиқ көлдә күнигә...
Чечилмақта бикарға пул-ғәзниләр.
Ялған сөзләр, қайран сөзләр, көп сөзләр...
Айланмақта ақар топан-селигә.

* * *

Әлниң мүлкин талап алған бәтчигәр,
«Талап алдиң» – дегән сөзин уқса әгәр,
Чала өлүк қанунларни қоллунуп
«Абройимин төкти» – дәпла төш керәр.

* * *

Әл намидин сөзни қилар депутат
По атиду дегәнлири бир ямақ.
Жутқа айән: сетип алған авазни,
Янчуғиға селип алған бош атақ...

* * *

Пулибарни чөгиләйду бечарә,
Андин башқа қалмидиғу һеч чарә.
Оғриларниң кәлди кәл-кәл замани,
Алдамчилар чоң ақ сақал һәм төрә.

* * *

Алдим-жуттум, йәп-ичәрләр бәг бүгүн,
Күндә таңлар қази-қарта пүккүниң.
Их, байқуш әл, өтәр бу күн вапасиз,
Һазиричә бәлни мәһкәм бағлиғин!

* * *

Шаирлири бир ямаққа айланди,
Һарамлиғин һалал қилип сайратти.
Мушу байлар Ахирәтни ойлимас,
Аран-аран көтириду қосақни!

* * *

Өз дегәндә өзәклири түтигән,
Йетип елип пәй ястуққа йүләнгән.
Хам лолилар чиқти милләт ичидин,
Пулни бәрсә оғриларни күйлигән.

* * *

Их, мақандаш! Йәргә, суға бөлүнүп,
Йоқ болмайли чечилип һәм көмүлүп.
Бир маканни тартивәрсәк һәр яққа
Титилмамду тикишлири сөкилип.

* * *

Биз қедимдин келиватқан милләтмиз,
Худай Таала йәргә чачқан уруқмиз.
Унутмайли жилтизи йоқ, Шеғи йоқ
Бирла қамқақ учуп жүрәр турақсиз.

* * *

Бизниң йәрниң карамитин гәп қилиш –
Иккиленмәй дәймиз бостан һәм бейиш.
Қут дариған йәрдә яшап. иманниң –
Пәйлимиздә болмиғини ичиниш!

* * *

Тағқа барсам шипалиқ дәп жанларға
Сөзлигәндәк сезилиду һәр гия.
Кийик йәнә арқар чүпниң һидидин
Бир ажайип қувәт тарар қанларға.

* * *

Қарикәтниң укуп қалдим ейтқиниң:
«Жилда келип нәчүн демим татмидиң?
Гүлистанлиқ мону сайниң ичидин
Йемиш терип өскән мөлдүр яш чегиң?».

* * *

Талбулақниң көзи турар бекилип...
Чөмүлдимғу чүшкә йеқин йешинип.
Ейттим аңа: «Айлинайин булиғим,
Кәлмәй жүрдим қойғин мени кечирип!»

* * *

Житим тағдин чачила гүл терәттим,
Һәр почиғин бәш қолумдәк биләттим.
Һазир мени биринчи рәт коргәндәк.
Билдим униң чөчүп турған кәйпидин.

* * *

Кәл, келиғой, Алайгөчөр, садиғам!
Бу далада көрдиң турмуш миңлиған?
Сән биләмсән бала кездә мән сени
Зади қиймас жан достум дәп саниған?

* * *

Ясап елип ақ таяқни шилбидин
Ялаң-аяқ тепәттимиғу бир қирдин.
Мариғандәк шу чағдики балилиқ
Билинду далдисидин һәр ташнин.

* * *

Ана йәрдин жирақларға чиқмиған,
Адәмләрдә нә сеғиниш, нә арман?
Қутлуқ очақ қәдирини байқимай,
Сәзмәй жүрәр улуқ күчни һечқачан.

* * *

Тағлар маңа қетип қалған ыр кәби,
Өлмәсликни билгән ялғуз сир кәби.
Шаир болсаң шу сирларни өгинип,
Шиерларниң арисиға қош әмди!

* * *

«Мәндин өткән тезлиқ йоқ!» – дәр чеқилған».
Хиял дәйду: «сәнғу маңа бекинған».
«Маңа йетип алғин, қени көрәйчу»,–
Дәйду сазаң бир қисилип узарған.

* * *

Яңақ ейтти: «Амитим бар күчимдә!»
Үрүк дәйду: «Мән баймәнғу чүшимдә!»
Әтисила һәр иккиси қесилип
Қөймәктиғу қар очақниң ичидә.

* * *

«Мән бәк керәк, – деди палта махтинип; –
Туриманғу талай ишни атқуруп...»
«Сән билмәйсән,– деди теше жүрдиммән
Көп баладин мән жениңни сақлитип».

* * *

Қәғәз ейтар: «Мән болмисам ыр нәдә?!»
Ыр шивирлар: «Кой қәғизим вақирма!
Шаир бешим үнчиқмайлу, муң билән,
Өркәшлинип гүкирәйду Шиерла...

* * *

Тапалмастин ойниң түвин, һесавин
Бир йопурмақ үзгинимни билмидим.
Чир...р дәп үндә: «Нәдин кәлдиң, шаирим,
Саңа женим қурван болуп кетәрин?»

* * *

һәрә шүмәп турди гүлниң ширини,
Гүл йоқутуп қойди шунда есини.
Яраттиғу һәр иккиси бирлишип,
Тәнгә шипа, жанға дава һәсәлни...

* * *

Ипәк қуртлар йейишиду япрақни,
Кепинәккә айланмаққа бар ойи.
Арисида өлүм барин билмәйду,
Билмигәндәк адәмләрму сир тутти.

* * *

Йоруқ өчти яқтим мәнму шамчирақ,
Йенип турди байқуш аран пилдирлап.
Мундақ деди: «Мән болмисам дуняни
Ким яритип Яхшилиққа апармақ?».

* * *

Бужил алма кәтти тәкши чечәкләп,
Боғвән алар чүшим-ақча итәкләп.
Мөлдүр йеғип оруп түкти бәрини,
Яратқанниң буйриғида тәбиәт.

* * *

Бәжирилмәй ойлиған ой, ишимиз,
Шүкир қилмас инсави йоқ кишимиз.
Езиқипла, езитқуниң кәйнидин
Жүгрәп жүрүп кетидиғу күчимиз.

* * *

Ейтивәрмә мениң тоғра, ақ мән дәп,
Мәнмәнсиған қалар ахир бешин йәп.
Әгәр билсәң язмишниңки мизамин
«Бой көтәрмәй яша» – дегән нәқил гәп.

* * *

Маңғинимда тасма юлниң бойида,
Бир сәп шиер чүшкән мениң ойимға.
У өзгичә бир сәп еди, билмәймән
Йолиқимән нәдә, қачан униңға?

30. 07. 02. 08. 06

ИСФАЙРАМ
(шиери түрмәк)

Шуңқиған еғиз тағлар
Төрт тәрәпни қаплиған.
Шола чүшәр бағриға
Айниң һәм теңи қалған.
Ейқиткин жирақларға
Исфайрам бүгүн мени.
Яп-йешил далаларға
Йетәйдә сүйәй уни.

* * *

Туриманғу бойинда
Көзим, салған қамақта.
Серик белиқ тутушқу
Чүшмәйдиғу бирақта.
Ялғузоуқтин тойғандәк
Билинду әтраплар.
Тиним тапмай кепинәк
Пилдырлайду һәр яқта.

• * *

Қағлинаттуқ аптапқа
Савақтин қечип кетип,
Чөмүлгән көл шу чағда
Бармисән аман, тетик?

Йепишқан бәдәнләргә
Ялтирған юмшақ қумлар.
Қейғитип жүгрәп бирдә
Яхшилап исинғанда?..

* * *

Йезамға язниң күни
Басаттим қәдимимин.
Торғайлар ғәзәл қилған
Бу ана маканимни.
Дәрәхләр бала вахниң
Күйидәк сезиләтти.
Сүйи бирдә дәряниң
Үнчидәк чечилатти.

* * *

Бойлири өрүкзарлиқ
Бәк иштик ақар дәря.
Бир учи таңдәк йоруп
Бирси нә қаяқларда?
Көк асман қоңур рәңлик
Дәряға берәр сүрни.
Лиңшиду мирза терәк
Чалғандәк сирлиқ күйни.

* * *

Чаң болуп көтүрлип һәм
Чиқимән пәләккә мән.
Чечилип җараңлиған
Чөчәктин таң ичимән.
Анамниң көзин көргән
Момайлар чиқар күнгә.
Кизиқлар ейтип нәчән
Кәчкә пат кирәр өйгә.

* * *

Қәдими чөчәкләрдәк
Қениға тарап кәткән.
Долқунға қанатлардәк,

Қараймән зоқум билән:
Кәби өзи ястуқниң,
Тәврәнмәс қапталлири
Ялит қилар белиқларниң
Юлтуздәк қарчоқлири.

* * *

Тағларниң түвидин мән
Мәңгүлик сениңдәк һәм,
Күй болуп дайим яңрар,
Айлинип ақай дәймән.
Ким уқар, уқмас кимләр
Бу дуня йеғин-төкмә.
Кимләргә кайғу болуп,
Бәхитни сунай кимгә?

* * *

Еңизлар пурар түндә,
Сәлкинәр назок үндә.
Қишлақниң йорар бағри
Юлтузлар нурин төксә.
Очақта қизил чоғни
Чүкчилап өчәрмәймән.
Жүрәктә сеғинични
һәр қачан улуқлаймән...

* * *

Астила өйдин чиқип
Кетимән дәря бойлап,
Сеғинич жанға петип
Жүрәктә турар қайнап.
Шу өзгә аләмниңки
Азави қийинлиғи,

Бәрмәйду арам мана
Бу әсир қийнар мени...

* * *

Шу жирақ шәһәрләрниң
Ойғутуп җилвилири,
Әйнәктин вал-вол етәр
Толған Ай пәләкдики.
Пиқирған резинчақлар
Чүшимгә кирәр мениң.
Боранғу қәлиб дуня,
Қийнилар әзиз җеним...

* * *

Һеч кимгә ечилмиған
Сирлиримни билисән.
Сәплиримни мән язған
Таң мәһәлда күйләйсән.
Келәрки әвлатларниң
Ойғунуп җүригидин,
Бүгүнки тирикчилик
Туғ болсун буни билгин.

* * *

Башлинар мушу дәрия
Қар-музлуқ чоққилардин.
Дәрядин келәр маңа
Шивири юлтузларниң.
Булутлар қизилғуч рәң
Салаңлап ақар көктә.
Балилиқ есил дәврән
Кәттиңғу амал қанчә?..

* * *

Атамниң қәврисигә
Егилип тизни пүктүм.
Олтардим Сай сүйигә
Күйүк көз яшни түктүм.
Җимҗитлиқ қилар аян
Өткән бир турмушларни:
Йәк көриш, сүйишни һәм
Яхшилиқ, килмишларни...

* * *

Иккимиз икки башқа
Аллаға пүкилимиз.
Иккимиз икки башқа
Дунядәк көринимиз.
Туяқниң күйи кәби
Муңлиққу аһаңлириң,
Чиқарда сәпәргә мән
Нем үчүн жиғлап қалдиң?..

* * *

Немишкиду турмушқа,
Хумарим қанмәс зади.
Жүгрәймән чаң кочида
Чекилгәндәк бәәйни.
Жирақларға кәтсәм һәм
Юлиңмән, шамалиңмән.
Төкилгән етигиңгә
Йәл-йемиш дәрихиңмән...

* * *

Зади қайта кәлмәскә
Қалди сәндә муһәббәт.
Чечи чүшкән белигә

У қизниң һәм сениңдәк.
Гүлдәк еди көркиси
Күйдирәтти күлкиси.
Қайси яққа һайдидиң
Қийнайдиғу шу мени!

Әң улуқ маканимсән
Туприғи бар атамниң.
Чүмилисин басмаймән
Жанлиғиғу йеримниң!
Апамниң мушу йәрдә
Ақ сүйгү өмүри өткән.
Иссиғини жүрәкниң
Йезамға берип кәткән...

ДАВАНЛАР

(шиери түрмәк)

1

Даван ешип, қир ешип,
Көк тәңригә яндишип
Келимәнғу өмүрдин
От қурақни талишип...
Юл азавни көтәрдим.
Түтәккиму түтәндим.
Аман болса алтун баш
Атлинимән давандин!

2

Мәйли жүрәк алқимға
Келип чүшсун зарлашта!
Яшлиғиңни синап көр,
Қени көйүп чарсилда.
Булбул қурақ сайриғин
Шамал охшап һайдиғин
Өтүп кәтсә иккинчи
Кәлмәс саңа қайтидин...

3

У төвәндә гүкирәп
Дәря яқар өркәшләп.
Аһаңида тәврәндим
Жараңлиған муқамдәк
Юл түгимәс задила.
Өлүм келәр ойимға.
Чипилдиған муздәк тәр
Чиқар мениң боюмда...

4

Бүркүтләрниң макани
Тутти егиз һаңларни
Буни билсәң интилмә
Чүшинисән һалиңни.
Кокүригиңни ярилап.
Димиғиңдин алмисун.
Икки көзиң пақирап
Чивиндәк жениң талмисун.

5

Айғидин Ай өтүп,
Баш-үстидин күн өтүп.
Юлчиларни ақ юлға
Турар күндә йөнитип:
«Яхшилиққа сән барсаң,
Учқун үндә қанатчан.
Өтсүн шундақ адәмләр
Дәпла бизни ятратқан...

6

Түз өтәлмәй, таш музлуқ,
Булут қонар ақ мамуқ
Таң мәһәлдә туманлар
Қаплар чүшмәс һеч йоруқ
Юлтузлармү төвәнләп,
Чүшкәндәкку түнләрдә.
Чирақлардәк нурлунуп
Көрниду көзләргә...

7

Йоқур-товән чапқилап,
Шамал ойнар яқилап.
Миң жилларни қеритип,

һаң таш ятар пақирап.
Асман көкүш ечилип,
Қизил нурға бөлинип.
Бир туққанни көргәндәк
Көкрәк кетәр керилип.

8

Шатлиқ қаплап тенимни
Көккә чиқип кетимән.
Байқалмастин өзәмгә
Тийизлиғим, чоңқур һәм.
Буғра болуп жулқунуп,
Даим алға унтулуп,
Җилвә қилар туғ көздә,
Дуня қандақ туп-тунуқ.

9

Өмүрүм бирдә қир ешип,
Өмүрүм бирдә сай бесип,
Заманәгә яшлиғим
Хуп келишкән яндишип
Кимләр кетип, ким қалар.
Ара юлда езиқип?!.
Тәнтәк жүрәк жулқинар
Хошаллиққа қизиқип...

БЕЗӘЛГӘН ТАШ

(шиер түрмәк)

I

Нахшам нәдә миң жил бурун янриған?
Аһаңиға сәлкин шамал қошулған...
Нә бир иссиқ, аяз соққа урулуп
Қолдин чүшип ташқа тәгсә сунмиған!

Арилишип бәлким қумға, лайларға,
Тепилмиди яки чоңкур қатламда?
Ташта өскән жилтизидәк чөпләрниң
Сеһиргәрлик күч бармиди униңда!

Шиерлирим ән-тамғиси бесилған
Безәлгән таш ачти көркин өңини.
Нәчән әсир қәһрин чечип чеқилған
Гүл һүснигә һужум қилип һасиди.

Ай-аләмниң әс-ехили, хияли,
һекмәт ойи, һеч конормас туйғуси.
Безәк ташқа келип бүгүн туримән
Мушу йәрму даниликниң уюли?..

Әждадларниң таш китавин таң қилип
Вараклидим сансиз юлтуз чечилған.
Көрисәңғу бар аләмни ақтуруп,
Сүрәтләргә сир ачкучин йошурған...

Қанити бир қойуқлашқан сәп-қурлар
Жириңлайду күтилмигән үнчидәк:
«Қийин болсаң пәшлиримни тутқина,
Бош кәтмәйсн бу дунядин сән демәк»,–

Дәп ейтишар. Туюп турдим, журигим
Қахшайдиғу чиқардәкла қепидин.
Бурун-кейин ыр түрмигин уқмиған
Кезип жүрдим ай-аләмниң ой-қирин...

II

Безәлгән Таш тепишмақ,
Буниң сирин ким тапмақ?
Гүзәл ойма-нәқишләр
Турған қанчә жил чидап?

Бу ажайип хиял-ой,
Кәлгән өчмәй-йоқалмай.
Дуня кәби әбәди
Муқамғу чалған тохтимай...

III

Дөгләк баш худаларниң
Қанатлиқ Периләрниң,
Ғәзәл қилар ақ сарийи – Безәк-Таш.
Көкдин кәлгән күн – адәмләр.
Күни-түни дәм алмәй
Сорап турған бий мәйдани – Безәк-Таш.

Анасайдин, тибәттин,
Ацтекләрнин өңкүридин тепилған
Тамғиларниң булиғи сән – Безәк-Таш.

IV

Барғу буқа күн көтәргән бешида,
Көзлиридин чачирайду от-чоғлар...

Бойнин толғап мөңкүйишкә тәйярдәк
Мөңкүзидин күн ажирмай турғандәк.

Айлинайчу Адәм Ата, һава-Ана,
Қандақ гунаһ баркин мушу буқида?
Бәлким булар худайимиз Пиримиз,
Шу сәвәптни күнгә охшаш оңимиз...

Күн үссигән әй буқилар өлмәңла!
Нәқиш-Таштни тарихимиз дәп жүриңла!

V

– Нәдики бәг Тәңримай!
Йәр тәвринип су көп сай!
– Әждадлар бу уссули,
Қара оғлум һеч қоқмай.
– Сәпсал икки көзигә.
Қанити бар тенида!
– Күнни бәтләп учушқан
Әзәлдин ба хисләтлә...
– Буниси нә асманни
Қариғини қариған?
– Бу адамзат сәвәви
Күндин йәргә тариған
– Андин немчүн бий бийләп
Безәк ташта қелишти?
– Өлмәсликни издишип
Бу амални тепишти...

VI

Бунда нә сир қетилған
Бу нем дегән чәмбирәк?
Күн десаң күн, йәр охшаш,
Карамәт Айға һәм охшаш.

Ат яйлида туғулуп
Тағдан жирақ кәтмигән.
Бовиларму топлунуп
Немә дәп йәшкән екән?

Ешип-тешип болуп от
Көңүл өзи болмисун?
Айеғи йоқ, учи йоқ
Өмүр болуп жүрмисун?

VII

Безәк-Ташта қорал оқя, найзиләр...
Юлтуз болуп тездин көйүп кәткәнму?
Нур йепинип бийлигәнму мәргәнләр?

Бу қораллар отлуқ оқму ейтилған,
Һазирғичә хопийесин йошурған?
Иккинчи рәт тәгмисун дәп адәмгә
Бәлким ташқа тамға болуп бесилған?

Қулиғимға нәдин бир үн уқилар
Асман-йәрниң оттурсида жириңлап.
Торғай екән... у муқамни чалғанлар
Қоралларниң учин ташта пачағлап...

VIII

Очуқ-еник ейтиңла,
Йәнә киммән мән үзәм?
Безәк Ташқа сизилған
Адәмгә окшаш мүжәзим...

Тапмай жүрип миң жиллап
Үзәмни үзәм таптимму?
Җайлашқанғу күнгә йеқинлап
Алдим тажә-тәхтимин...

Бу немиси, гүл-чечәкләр қошиғин
Ейтармиду чүшән дәп?!

XI

Әзиз, бүйүк, тавап җайи Безәк-Таш!
Сирни төкүп, иман сөзни ейтаймән.
Пичақ биси абройимниң соти бол,
Ич-дуняни тазилап бир қайта мән.
Һәқлиқ сөзим дәссигәнләр көпәйди,
«Мә» демәстин «Бә» дегәнләр көпәйди,
Мәнсәп туғни чөглигәнләр көпәйди.
Дост-ярәнни алдиғанлар көпәйди,
Сахла бизни, қули қилма дуняниң,
Яманлиқни жүкин алғин башлардин!
Жүрәйличу рәналиққа баш егип,
Тирикликде барму улуқ униңдин?!

XII

Сәлъвадар Дали билән Пикассониң
Башлинишин издәп жүрсәм,
Туптунуқ булақ болуп,
Җириңлап аққан екән Безәк-Ташта...
...Таң қалдим мән шуниңға!

XIII

Көпкичә икки бүркүт
Үн салди асман түртүп...
Шуларму Безәк-Ташниң қаравули?!

XIV

Гунадин тазлинай дәп,
Қәдир түн тосайчу дәп,
Әтәйи чиқип кәлдим.
Боюңни көтәр тиккә

Бойи пәс қилтайған чөп!
Болса әгәр әриз-моңуң
Мәндин һеч йүз өрмигин.
Худайимәй, дилиң сениң
Таза һәм назок екән
Пәрқиңни ничүк билмидим?!

XV

Дәрәк өлсә томур қалар түвидә,
Булақ пүтсә ойман болар түвидә.
Қушқач өлсә бузилиду угиси,
Адәм өлсә жути қалар қәйнидә...
Безак-Ташни безәклигән адәмниң
Нами униң әвладларға мәңгүлүк.
Данишмәнниң мөрин басқан түп атам.
Сән нәдисән?
Қәлгин бизгә көрүнүп?!
Қайси затниң кәйпин кийип алғансән?
Миң рәң алғин, ейтип пүткүз арман сән...
Қан-жениңни Безәк-Ташқа жуғуруп
Сүрәтләрниң ези болуп қалған сән...

XVI

Безәлгән-Таш боз өйим сән –
Ай-аләниң мәркизи.
Күни-түни сени тинамай айлинар
Көкниң сансиз юлтузи,
Нәсип-намисин унутти
Қойни бақған киргизлар...
Ваң-чоңидин бош вақираш-сөрүндин
Куюн болуп ат дүкүртә айлинар,
Қоза-қойлар айлинар
Қашабанлар айлинар
Билмәймән қачан қулақ тинжип жан қалар?!

XVII

Аста созсам кулимни тегип-тәгмәй
Җиңғирлар жылажындәк тунук асман.
Ойлидим нуһ пәйғәмбәр кәлгәнғу дәп
Топансу қаплиғанда долкуп-ташқан.
Қарилмас, қайта янмас әзим дуня
Қалғанму таш бетидә? Пәйгәбәрниң
Армани, хошаллиғи, көз йешиму?
Немгиду сүрдәп кетип телип кәттим...

XVIII

– Таш китапдин вариғидин чиқиңлар,
Күнниң қизил чоқдәк болған баллири!
– Йәр үстигә сиғмай қелип жүрмисун
Күн баллири армини...

– Қандақ арман йәр қучаклап пүтмигән?
– Яралғанмиз күчлик димақ, от билән...
Бирақ бизниң ушшақлишип тухумлар
Қолни өзди көк билән

– Йоқ, үзгән йоқ! Адәм учиватмамду
Ай-аләмниң сирлиригә унтулуп.
– Их, япирай! Аләм сири мана биз
Бармақтимиз тунжукуп...

XIX

Япирай, қанатму бу?
Қанатму, ейтиңларчу?
Адәмләр башқа аләмдин
Келишкән қалиғачларму?
Угидәк йәр екән дәп
Таңлиған Безәк-Ташни?
Болмиса нәдә жүрүп

Ажайип қанат пүтти
Қәдими адәмләргә?
Чүшимдә учқинимдиң?
Сирлирин тапай нәдин
Дәп жүрсә, қанити бар
Жан екән түпки бовам...

XX

Безәк-Таш сеғиничим,
Қайтидин мән сени көрәрмәнму?
Пүтәрму бағлинишим?
Кәлмәйду сәнсиз маңа хошаллиқму!..
Ахири таптим мана
Әждадлар қетип қойған ғәзинәмни...
Дилим хоҗал бирақта
Йетәрму қувәт йезишқа сирлириңни!

XXI

Ақ көңүллүк һәм пақлиқ
Болса дайим әсләрдә
Өзимизни һәм сизсақ...
Бәк мувапиқ бу йәргә.

Өлмәс-өчмәс хатирә
Чүшип турса бу йәргә...
Тазим қилип туримән
Яш улғайған мәзгилдә.

XXII

Безәк-Таш күй атиси, худайи!
Тиңшап көрсөм әгәр ички дуняни,
Йәр яңритип, долқунлиған нахшилар
Қаплап келәр... төкүп қан һәм көз яшни.

Түрлүк ойлар... ярилинар жүригим...
Немә дегән күй-муқамлар таң қалдим...

XXIII

Безәк-Ташни сөзлимәс дәп ейтар ким?
Сөзлигәндә шерин йәнә өткүр тил...
Сөзин тиңшап қуйуп турсаң дилиңгә
Нур төкиләр, долқунлинар пикриңдә.

Санжирачи ақсақалдәк билинип
Сөзлигәндә мәғрорлинар улуқ жут
Таш тириләр, йәр тириләр жан кирип.
Көз яш төкәр тахтимастин сүр болут...
Безәк-Ташни сөзлимәс дәп ким ейтар?

XXIV

Нем талаштиң адәмләр?
Нем чатақ бар пүтмигән?
Бир тал көчәт тикдиңму
Әсирләр бойи көклигән?
Бир сәп шиер яздиңму.
Ялқунлитар адәмни?
Бирә сүрәт сиздиңму.
Биздәк өчмәс өңини? –
Деди шунда Безак-Таш
Елип кәтти йетәкләп
Тичлиқ-арам керәк дәп...

XXV

Йәр шариниң зинәт-көрки Безәк-Таш?
Адәмниңки тамғиси кәлгән юлтуздин?
Улуқ Манас сени қанмай татқанму,
Билмидим мән қай туйғудин ярaлдиң?
Тәғдир маңа қандақларчә туш қилди,

Яндурдинғу жүригимдә отуңни.
Өлмәсликкә бәтму-бәт буп кәлсидә,
Тумар қилип есивалдим исмиңни...

XXVI

Таш тәнниңки култиғида гүпүлдәп
Күрәң томур билиниду урғандәк.
Миң жил бойи тохтимастин бу жүрәк?

Шамал һувлап, қиш кәлсиму чиқирап,
Ялқунлиғап нур төкиләр чачирап
Миң жил бойи өчмәс нимчүн бу чирақ?

Нәқишләрниң көйип турар тави бар,
От сезимни тепип алғин сән шунда.
Миң жил бойи нимчүн пүтмәс хумарла?

XXVII

– Әй, адәм,
Атчан болсаң чүшип өт?
Дилни пакла. Йәнә таза тут.
Улуқларниң сүйеги бар бу жайда...
Пәйғәмбәрләр жүрәр йәнә әтрапта:
Муһәммәт, Йүсүп, Будда.
Тәкәббүрлик қилмиғин
Әгәрдә юлиң чүшса Безәк – Ташқа..

XXVIII

Соал укдим мундақчә Безәк-Таштин:
– Өктәм болған батуриң нәдә, заман?
Нечә болған шаириң нәдә, заман?
Йә чәл болған байқушим нәдә заман?
Әл бийлигән ханлириң нәдә қалди?
Қени тамған хәнжироиң нәдә қалди?

Қирға толған мал-женин нәдә қалди?
Пәйлиң йәнә иманиң оңшалдиму?
Ачкөзлигиң ахири йоқалдиму?
...Ким берәр. жавапни қайсилар бу?

XXIX

Миңлиған адәмләр мени көрди.
Мән барғу, көплири невақ өлди.
Дәп ейтар Безәк-Таш нәқишлири.

Турмушта адәмниң алған орни,
У орун ялғанлиғин ойлинайли,–
Дәп ейтар Безәк-Ташниң оймилири.

Аңлиған күн әвлади бовалири,
Һеч қачан қолдин бәрмә ар-номусни,–
Деп ейтар Безәк-Ташниң тамғилири...

БУРАНА

Баласағунлуқ Йүсүпкә

Қамәтлик қәдими Бурана,
Әждадлар Мираси, дастани.
Талай көп ривайәт, қошақлар
Жараңлап кәлмәктә баяни...
Тозиған әсирләр астилап
Сирлирин йәшмәктә қетилған.
Таң қалар еқилим жимиқап
Нә дуня бузулған, чечилған?!
Пәләкни тәкшүрәп өгәнгән,
Юлтузлар тилида сөзлигән
Данишмән шу жайда яшиған,
Әнди у ақ мәрмәр таш болған...
Чаң чиққан мана бу юл билән
Әл өткән... бәзидә боз оғлан
Ялт қарап тәнлири сүрлигән
Шәһәр қиз нурларға бөләнгән
Қарванлар, Хитайдин, Қәшқәрдин
Әң жирақ Урумдин келишкән.
Бар аләм базари башланған
Сан түрлүк йемиштин йейилған.
Ақ таңлай шаирлар ғәзәлхан
Кивити бәәйни деванә
Яш балилар айлинар жиғлашқан
Анилар болмақта аварә...
Бир кәздә аләмни долқутқан
Үн чиқти. Йоруқму? Азапму?
Бәлгисиз дуняни жар салған
Йүсүпкә тәәллуқ нахшиму?
Тәңримай! Чеқилған, шамалдин,
Дәйраниң шавқуни уқилар.
Шивиғи пурайду даланиң,

Өңигә яққандәк шивирлар...
Иссиқ көл долқуни шарилдар.
Яңрайду торғайниң авази.
Қомузниң күйидәк жараңлар,
Болғандәк жүрәкниң даваси.
Йейелип бариду қай якта
Аққан бир сәл болуп бу муқам?
Туш кәлдим от күйгән булаққа...
Ким ейтар: «ыр беши йоқалған...
Ярларға чөкти дәп әбәди,
Чаң бесип қалди дәп тепилмай»
Бәри ялған. Миң түргә түрлинип
Үн чиқар тәғдиргә бекинмай...
Чалмилар балсаңму Бурана
Сән маңа тирик жан, жүрәксән.
Күч берип йүсүпдәк бовамға
Мәңгүлүк яришқа чүшүпсән...
Топаңға, һаваңға сиғиндим,
Пураймән қучағлап чөпиңни.
Очумлап жутимән сүйиңдин.
Йүсүпдәк йәңсәмдәп өлүмни
Айдала деңиздәк чайқилар,
Қамәтлик қәдиму Бурана.
Башлиниш йоққу дәп ким ейтар,
Янартағ ейтилған йәр шуңа!
Чаң басқан әсирләр астилап
Сирлирин йәшмәктә қетилган.
Түп бовам Йүсүпим, Шаирим.
Сән бизин улуқлап тур һаман.

АДИЛ БАТУР

(чаққан поэма)

(Дуняни таң қалдурған Алим Мурад һажиға беғишлаймән)

1

Дөгиләк йәр шарини,
Топан су қаплиғандәк.
Тағ кәби долқун болуп
Тохтимай нәгә кәттиң, Адил Батур?
Көлүкниң туйиғидәк
Көтирип аваз чиқип,
Күн әлниң қулинлирин
Қуюндәк елип өттиң қайси чәккә?
Кәйниндә ялқунлиған изиң қалди.
Шивақлиқ уч-чеки йоқ дала қалди.
Шамалда күйиң қалди жараңлиған,
Нәдин сән мөҗәз күттиң қизил қанлиқ?
Юлтузға йеқин яшап,
Әтир һид җилғиларни
Яй қилмай қиш һәм йезин
Жүгирәп күнпетишқа немчүн кәттиң?
Бар тениң нурға толуп
Көкригиң күйгә толуп,
Рисқиға, кут төкүлгән улуқ жутни
Асирап бөпилимәй
Издидиң өзгә жүттин қандақ бәхит?
Өзәңгә өзәң нечүн сиғмидиңму?
Жениңни дәм алдурмай қийнидиңму?
Чүшәлгән дулпар кәби қахшидиңму?
Аләлмин титиритип сән турсаңму
Бир күни өләриңни туймидиңму?
Издидиң қандақ олжа?

Туғумиң күндәк болуп,
Дәәриң күндәк болуп,
Күн билән келип мону тирикликкә
Қайтидин күнпетиштин чиқмай қалдиң...
Күн башлиқ адәмләрниң,
Күлкисин, Күй пәдисин уқмай қалдиң.

2

Башлидиң улуқ күчни, Адил Батур,
Дүңкүртип давул яқтин
Чеки йоқ асман-йәрниң арисида.
Дәрялар, тағлар-көчти,
Әл көчти баш-айиғин жиғалмиған.
Санжира, тарих көчти
Еғиздин-еғизға өтүп қиянлиған,
Туғулған баллар билән туғулмиған
Арзулар биргә маңди
Ат қошқан һарвуларда
Чаң билән кум пурақлири.
Пур етип савадики нәкти қимиз
Виж қилип көктин йәргә учуп юлтуз,
һәптиләп болдуқ чөлдә тамчи сусиз,
Патмастин маканларға
Улуқ күч-улуқ еқим:
Авази қилич кәби
Уқилар әждадлардиң...

3

Нә таптиң. Адил Батур?
Барариң қайси шәһәр,
Алариң қайси дала?
Отлиғиң оқшап кетәр
Чарс әткән чеқилғанға.
Нәдики тиләк билән,

Батурлуқ жүрәк билән,
Қай яққа кетип қалдиң
Тахтимай сәвир қилмай
Ямғурдәк тамчилиған
Үнимлик йериң қалди.
Чечелған елиң қалди.
Шәмшәрдәк өткүр, бислиқ
Шаһ хисләт теғиң қалди.
Алтайдәк, қайлас тағдәк, гемалайдәк
Тувилик қут болған белиң қалди.
Издидиң өзгә жуттин немиләрни,
Нә таптиң, Адил Батур?

4

Йоқалған әсирларниң қатлимида,
Йоқалған қум топтиниң арисида,
Тәпсәлгән йәрниң йәтти қәвитидә,
Төкүлгән көктин чүшкән нурға охшаш
Бир бағрим. Адил Батур.
Тур, тикләң, Бой көтирип,
Тирилип кәлгин қайта!
Шивақниң пурқириған һедин пура,
Ғәзилни уқ боз даланиң,
Муқамин уқ боз торғайниң,
Жүригин тиңшап көргин чоң тағларниң!
Йәнила буринқидәк
Аһаңин униталмай
Алтайда. Алайда һәм
Гүрилдәп жүрәр шамал жени тинмай...
Йәнила шар-шүр чүшүп
Өзгертип бирдә
Гүпүлдәп еқип турди
Су ичкән дәрялириң...
Қайтидин дәмин татсаң

Қениңни долқунлутуп,
Тавритип сезимиңни,
Есиңни үстин қилар
Жан бағрим, Адил Батур
Жутулуп йоқ болмастин
Етилип йоруққа чиқ қара йәрдин.
Исмиңни өчирәлмәс екәк билән.
Өзәндәк адәм чиқмас башқа әлдин.
Римни айландуған әмәс һеч ким
Сән охшаш үчин елип жүригидин.

5

Қандәқ дәрәт жүригиндә
Таш болуп қетип қалган?
Қандақ сир уюп қалған
Көзниңнин қарчуғида?
Бир бағрим, қолиңни соз
Қараңғулиқлар арисидин,
Тикәнлик тоқайлардин
Айлинип кәткән нәвақ байлиқларға,
Қени турғин,
Кәлгин мениң босуғамға.
Байрәм қилар сениңки әвларлириң.
Мустәқил әл болғинин
Йейилип журт болғинин,
Юлтузи өчүп қалмай
Бешиңға қут қонғинин...

6

Ташларниң бәтлиридин,
Қезилған гористанлиқдин,
Бузилған вәйранидин,
Бозарған дөң-қирлардин
Мән сени уқуп турдим

Йеқимлиқ шиериңниң аһаңлирин,
Сөзиңниң қуюн кәби мисралирин.
Дүкүргән атлириңниң,
Дүшминиңниң үшшақлирин...
Етиңниң айиғи тәккән,
Арқанниң учи тәккән,
Ғәзилиң берип йәткән,
Күйлигән күйиң йәтмәй
Йәр болса ән-тамғаңни тумар қилип
Авайлап жүрәр сақлап
Күйдүрсә отта көймай,
Өчүрсә күли өчмәй,
Өлтәрсә өлүп қалмай
Көч десә зади көчмәй...

7

Сиғинип Көк Тәңиргә.
Атлинип күнниң оғли.
Нур болуп тарап кәткән.
Жутниңсән падишаси един, Адил Батур!
Кәл, маңа қолиңни соз
Көзиңни күндәк янған көрәйчу мән,
Тутайчу қоллириңни дала һейтлиқ...
Күн әлниң сөзи билән
Ейтқина сән өтмүшни.
Әвлатлар тоймай жүргән
Туйғумин чүшәндүргин...

8

Бәр маңа күнниң иссиқ қувитидин,
Бәр маңа арзо, тиләк муратиңдин.
Шәмшәр сөз – һекмитиңдин мәзмунин бәр,
Ойни бәр йеңиракта көз ечилған.
Бәргинә орғуп турған һислириңни,

Аләмгә аран ачқан хумариңни.
Алп тағда, Орал тағда үркәщлигән
Оқ йәтмәс, дәми кәтмәс хиялиңни...
Туйғу бәр бирла нурдин озуқланған.
Тәдбир бәр қутилайчу азаплардин.
Күн петиш, қунчиқишниң чекин бузуп,
Еқил бәр наданлиқдин азат қилған...
Өткүрлик болуш үчүн ғәйрәт бәргин.
Унитқан қәдимини ана жутни
Қеқас сеп қайта башлап һайдап қәлгин!

9

Мән әнди нәдин тапай
Қапқачан қурғап кәткән сүйигиңни?
Шилдирлап булақ аққан,
Дүкүрәп гия өскән
Йәр билән жуғурлинип кәткән екәнсән.
Йиздәймән қайси жайдин
Ялт әткән излириңни?
Қарамәт алтун, күмүш, гөһәрлириң
Дунияниң музейлирин егәллигән,
Тәвәрөк буюм қилип
Жүришәр мадоннилар
Бойниға теңип елип
Парижниң кочисида.
Эрмитаж заллирида күмүш тақаң.
Үзәңгәң, басмайилиң
Көз йеғин йәп туриду.

10

Ақмақ дәп түвиңгә от қоюшти,
Явайи дәп жар салди әсир бойи.
Әрлигиңни әслимәй унитишти.
Чәклиди етиңни аташлардин.

Өчиришти тамғаңни екәк билән,
Тепип елип қайси бир йәр йериқтин.
Вәһши деди, Қашқир һәм деди сени,
Ишт дейшип кочиларда тәнтип жүргән.
Қара бояқ сүртишти халиғандәк,
Күндин улуқлиғиңни тонуп билмәй,
Ялғуз Худа ярлиғин қобул алмай,
Жандуняси дүр қилип зади янмай...

11

Улуқ дала юллириңда,
Қара тағниң ойлирида.
Дүшмән билән йүзләшкәндә,
Атқан сақаң тик чүшкәндә
Өлүм саңа кәлгән йоқ.
Ат яйлида маңғиниңда,
Душмәнлириң я атқанда,
Ләззәт оюн вақлирида,
Ләшкәрлириң жиқилғанда
Өлүм саңа кәлгән йоқ.
Жан йериңни билип алған,
Қултиғиңға кирип алған,
Сатқунларниң һелисидин,
Ейтқан иссиқ салимидин
Өлүп тиндиң, Адил Батур.

12

Өзәң йоқ сөзиң қалди,
Шевириң Сибирь болди,
Оролиң Урал болуп
Карпат дәп атавалди Қаратағни
Дөңлири Донға айланди,
Дәмдила талқиланди.
Асманға ечип қойған давузиңни.

Өчиришти тамғаңни екәк билән,
Тепип елип қайси бир йәр йериқтин.
Вәһши деди, Қашқир һәм деди сени,
Ишт дейшип кочиларда тәнтип жургән.
Қара бояқ сүртишти халиғандәк,
Күндин улуқлиғиңни тонуп билмәй,
Ялғуз Худа ярлиғин қобул алмай,
Җандуняси дүр қилип зади янмай...

11

Улуқ дала юллириңда,
Қара тағниң ойлирида.
Дүшмән билән йүзләшкәндә,
Атқан сақаң тик чүшкәндә
Өлүм саңа кәлгән йоқ.
Ат яйлида маңғиниңда,
Душмәнлириң я атқанда,
Ләззәт оюн вақлирида,
Ләшкәрлириң жиқилғанда
Өлүм саңа кәлгән йоқ.
Җан йериңни билип алған,
Қултиғиңға кирип алған,
Сатқунларниң һелисидин,
Ейтқан иссиқ салимидин
Өлүп тиндиң, Адил Батур.

12

Өзәң йоқ сөзиң қалди,
Шевириң Сибирь болди,
Оролиң Урал болуп
Карпат дәп атавалди Қаратағни
Дөңлири Донға айланди,
Дәмдила талқиланди.
Асманға ечип қойған давузиңни.

Петишни шәриқ билән,
Шимални җәнуп билән
Қатнашқан юллириңни.
Чекиттә турувилип
Чәксизгә нәзәр салған ойлириңни
Җуғуруп топа билән,
Қум йәнә лайлар билән
Қудуққа ташлапла көмүп қойди.
Даланиң шамилидәк гүрилдигән
Өзәң йоқ сөзиң қалди.

13

Улуқ йәр бағрида
Учқандәк чачириған әвлатларниң
Унитти балилирин,
Унитти ата-тегин,
Мирасқип ейтқан сөзин.
Қениға қувәт берип аққан қанлар,
Сөзигә қанат берип ейтқан сөзләр,
Қапландәк күчи-ғәйрәттин аста тейип,
Қанатлар өсмәй-қелип жуғдәклинип,
Йоқутуп көктин алған улуқ әркни
Қәлмәктә өлмәстинла җенин бекип.
Өзгәрди дуня талай:
Данилар пәс болушти
Уруқ-туққан қәс болушти.
Тәксизләр таяқ болди
Чәксизләр чәклик болди...

14

Әгәр сән, Адил Батур, билгиң кәлсә
Тәғдирин әвлатларниң:
Шәриқни башлинәрин билмигәнләр,
Йәл сөзгә симап болуп еригәнләр,

Миллэтниң уютқисин тонимастин
Қул мүжэз ақмақ мүжэз эл бизэрлэр.
Алтунға жөнин сетип нэрқи қалмиди
Һәйвәтлик есил, паклиқ пәриқ қалмиди.
Дилида йенип турған йоруқ өчти
Йоруқ билән қошулуп тарих өчти.
Өз атидин баллири танди кәтти,
Өзгә жутта мәс болуп яшап кәтти.
Қейип кәтти уқмастин нәқил сөзләр,
Сатқунлар йәр үстидә йеғип кәтти.
Ким келип ецил ейтар,
Ойғитар ғәплэтләрдин
Уйқида раһәт алған паң башларни?
Жүрәкләрни титритип,
Сезимларни көтирип,
Дилидә от яндурип,
Ким әнди қеқас салар, Адил Батур?

15

Әскәрлик һөнәр сирин
Инчикләп билип елип.
Оқя өтмәс тон кийим
Үстигә кийип елип.
Айлинип әркисигә бу дуняниң
Аләмгә чечип йоруқ.
Ойғутуп наданлиқтин қанчә әлни,
Уларға Қөктәңри сирин бәрди,
Ибадәт қилиңлар дәп
Әң улуқ хасийәтлик күйүн бәрди
Яратқан йоруқ қилип басқан қолин.
Рисқиға йәткүзип сонған қолин,
Тиләклирин һәл қилип
Әрк бәрди өлмәсликке нурға толған.

16

Намиң бар, Адил Батур, өзәң нәдә?
От болуп көйүп чиққан сөзиң нәдә?
Қайси жайда алтун бешиң егилмигән?
Алтун тениң күн астида пүкүлмигән?
Көзлириң худди мениң көзим охшаш...
Күн нурида чимилдап көрәлмигән?

Ғәйрәткә толуп турған беләк қени?
Халайиқ журт әзизлигән жүрәк қени?
Көрки бар аппақ боз өй-түнәк қени?
Мән әнди нәдин тапай
Чарс әткән чеқилғандәк
Чечилған йориғиңни?

МУНДӘРИЖӘ

Э. Эрматовниң «сәккизликлири» һәққидә 5
Анамға хәт 10
Исфайрам тамчилири 11
Шиер чашқилир – рубаийилар 77
Исфәйрам.. 99
Даванлар 105
Безәлгән таш.. 108
Бурана 120
Адил Батур (поэма) 122

Эгемберди Эрматов

ИСФАЙРАМ АВАЗИ

қирғиз тилидин *А. Мәмәтбақиев*
Редактору *А. Қарасартов*
Тех. редактору *К. Төрөкулов*
Компьютерде терген жана калыпка салган *Т. Сандыбаева*

Терүүгө 25. 12. 2015-ж. берилди. Басууга 22. 01. 2016-ж. кол коюлду.
Кагаздын форматы $60x84^1/_{16}$. Көлөмү 8,25. Нускасы 500.

«Полиграфбумресурсы» жоопкерчилиги чектелген коомунун компьютердик борборунда даярдалып, басмаканасында басылды.

720011. Бишкек ш., Сүйүмбаев к., 144/23
Тел.: +996 312 43-20-75, 43-19-51